

14.01.2024

TÜRK PSİKOLOJİ DERGİSİ

KAPAK SAYFASI

Makalenin türü: Araştırma Makalesi

Makalenin Türkçe başlığı: Etnik ve Siyasi Kimlikleşme ve Algılanan Tehdit Düzeyinin Suriyeli Mültecilere Yönelik Olumsuz Tutumlarla İlişkisi

Makalenin İngilizce başlığı: The Relationship of Ethnic and Political Identification and Perceived Threat Level with Negative Attitudes towards Syrian Refugees

Yazarlar

1. **Fatih Özdemir**, Doç. Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, 16059, Bursa / Türkiye.
2. **Esra Çakır**, Psk., Bursa Uludağ Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, 16059, Bursa / Türkiye.
3. **Hamide Nur Kara**, Psk., İstanbul Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, 34134, İstanbul / Türkiye.
4. **Özgün Özkan**, Dr., Greenwich Üniversitesi, Beşeri Bilimler, SE10 9LS, Londra / İngiltere.

Sorumlu Yazarı:

Fatih Özdemir, Doç. Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, 16059, Nilüfer-Bursa / Türkiye

E-mail: psyfatihozdemir@gmail.com

ORCID:

Fatih Özdemir: 0000-0003-1013-5366

Esra Çakır: 0000-0001-8266-7295

Hamide Nur Kara: 0000-0003-0467-0493

Özgün Özkan: 0000-0002-8769-6754

Katılımcı rızası: Katılımcılara araştırma öncesi bilgilendirme ve gönüllü katılım onam formu verilmiş ve araştırmaya katılım rızaları alınmıştır.

Finansal destek: Finansal destek yoktur.

Çıkar çatışması: Çıkar çatışması yoktur.

Etik izin: Araştırmanın etik onayı Orta Doğu Teknik Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulu'ndan 04.08.2020 tarihinde 229-ODTU-2020 protokol numarasıyla alınmıştır.

Özet

Tunus'ta başlayan baskıcı rejim karşısı ayaklanmaların Suriye'yi etkilemesi ve ülkede bir iç savaşa dönüşmesi sebebiyle, 2011 yılından itibaren 3.6 milyondan fazla kayıtlı Suriyeli mülteci, can güvenliğinden endişe ederek Türkiye'ye göç etmiştir. Ani ve düzensiz şekilde gerçekleşen bu kitlesel göç hareketi Türkiye'de yaşayan yerel halk ve Suriyeli mülteciler arasındaki ilişkilerin gerilmesine ve toplumda gruplar arası çatışma ortamının oluşmasına neden olmaktadır. Yerel halkın mültecilere yönelik tutumlarının belirtilen gruplar arası ilişkilerde ve mültecilerin topluma uyum sürecindeki başarısında önemli bir rolünün olduğu alanyazınca bilinmektedir. Bu çalışmanın amacı ise Türkiye'de yaşayan Suriyeli mültecilere yönelik olumsuz tutumları saptamak ve etnik ve siyasi kimlikleşme ve olumsuz tutumlar arasındaki ilişkide mültecilere yönelik algılanan tehdit düzeyinin aracı rolünü incelemektir. Çevrimiçi ortamda gerçekleştirilen çalışmaya 18-33 yaş aralığında ($Ort_{yaş} = 22.36$, $S = 3.26$), 368'i kadın ve 158'i erkek, lisans düzeyinde eğitim gören 526 üniversite öğrencisi katılmıştır. Yapısal eşitlik model testi bulgularına göre; Türk kimliğiyle özdeşleşmiş ve sağ-kanat siyasi yönelime sahip kişilerin Türkiye'de yaşayan Suriyeli mültecilere yönelik algıladıkları gerçekçi ve sembolik tehditler daha yüksek düzeylerde ve bu durumda Suriyeli mültecilere yönelik olumsuz duygulanım ve olumsuz kalıpyargılar güçlenirken, mültecilerle kurulan temasın kalitesi azalmaktadır. Bulguların, mülteci konularında çalışan bilim insanları ve bu konularda sosyal politikalar geliştiren ve uygulayan profesyoneller için faydalı olması beklenmektedir.

Anahtar kelimeler: mültecilere yönelik olumsuz tutumlar, etnik kimlik, siyasi kimlik, gerçekçi tehdit, sembolik tehdit

Abstract

Influenced by the uprising against the oppressive regime in Tunisia, Syria has gone through a civil war which resulted in more than 3.6 million registered Syrian refugees seeking shelter in Turkey since 2011 due to fear of their own safety. This sudden and unorganized mass movement has caused tensions between the local people in Turkey and Syrian refugees, creating an environment for intergroup conflicts. It is well known by the literature that the attitude of local people towards refugees has a major role on the mentioned intergroup relationships as well as on the success of refugees' adaptation into society. The purpose of this study is to identify the negative attitudes towards refugees in Turkey, and to examine the mediating role of the perceived threat level caused by the refugees in the relationship of ethnic and political identification and negative attitudes. This online study had a total of 526 (368 females and 158 males) university students at undergraduate level as participants between the ages 18-33 ($M_{age} = 22.36$, $SD = 3.26$). According to the findings of the structural equation model testing, the individuals who identify themselves with Turkish identity and right-wing political orientations have perceived higher degree of realistic and symbolic threats due to Syrian refugees living in Turkey, which resulted in their having stronger negative emotions and negative stereotypes against the Syrian refugees and reducing their quality of contact with them. The findings of the study are expected to be of use to researchers who work on the subject of immigration, as well as professionals who develop and implement social policies related to these topics.

Keywords: negative attitudes towards refugees, ethnic identity, political identity, realistic threat, symbolic threat

Etnik ve Siyasi Kimlikleşme ve Algılanan Tehdit Düzeyinin Suriyeli Mültecilere Yönelik Olumsuz Tutumlarla İlişkisi

Aralık 2010 tarihinde Tunus'ta başlayan ve baskıcı rejim karşıtı söylemler içeren protestolar, ayaklanmalar ve silahlı isyanlar Orta Doğu ve Kuzey Afrika'nın geneline kısa sürede yayılmıştır. Bölgeyi saran ve Arap Baharı olarak isimlendirilen bu ayaklanmalar Suriye'yi de etkilemiş ve rejim karşıtı isyanlar bir iç savaşa dönüşmüştür. Şiddetin sivillere sıçraması sebebiyle can güvenliğinden endişe eden çok sayıda Suriyeli kişi, başta Türkiye olmak üzere komşu ülkelere kitleler halinde göç etmek zorunda kalmıştır (Kadıoğlu, 2020; Yılmaz, 2020). Ekim 2011 tarihinde ise Türkiye hükümeti, uygulamaya başladığı açık kapı politikasıyla Suriyeli kişilerin ülkeye giriş yapmasına izin vermiştir. Bu izin neticesinde, 24 Mart 2021 tarihi itibarıyla 3.664.873 kayıtlı Suriyeli mülteci geçici koruma kapsamında Türkiye'de yaşamaya başlamıştır (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü [GİGM], 2021). Ülkelerinden göç eden toplam Suriyeli kişi sayısının %65.4'ünü oluşturan bu oranla Türkiye en yüksek sayıda Suriyeli mülteci nüfusuna ev sahipliği yapan ülke konumundadır (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, 2020). Günümüzde Suriyeli mültecilerin %98.4'ü geçici barınma merkezleri dışında ve Türkiye'nin çeşitli bölgelerindeki şehirlerde yaşamakta ve ülkenin vatandaşları ile yoğun bir temas halindedir (GİGM, 2021).

Araştırmalar Suriyeli mültecilerin Türkiye'ye gelmesiyle birlikte kira fiyatlarında, işsizlik ve suç oranlarında ve ortaya çıkan hastalıklarda artış ya da devletin sunduğu eğitim ve sağlık hizmetlerinden yeterince yararlanamama gibi pek çok konuda yerel halkın sorun yaşadığını saptamıştır (Orhan ve Senyücel-Gündoğar, 2015). Artan mülteci yoğunluğu Türkiye toplumunu sosyal, siyasi, ekonomik ve psikolojik açılarından etkilemekte ve mültecilere karşı olumsuz tutumların gelişmesine neden olmaktadır (Erdoğan, 2014). Türkiye toplumunun Suriyeli mültecilere ilişkin sosyal temsillerinin çoğunlukla olumsuz olduğu, ülkeye daha fazla Suriyeli mülteci kabulünün desteklenmediği ve Suriyeli mültecilerin bir an

önce ülkelerine geri dönmeleri gerektiği yönündeki söylemler Türkiye’de yaşayan yerel halkın katılımıyla gerçekleştirilmiş çalışmalarda sıklıkla edinilen bulgulardır (Erdoğan, 2014; Özdemir ve Öner-Özkan, 2016). Bu bağlamda, Türkiye’de yaşayan yerel halk ve ülkede bulunan en geniş azınlık gruplarından biri olan Suriyeli mülteciler arasındaki ilişkileri anlamlandırmak ve yerel halkın Suriyeli mültecilere yönelik olumsuz tutumlarını ve bu tutumlarla ilişkili faktörleri incelemek olası çatışma ortamının engellenmesi ve toplumsal uyumun sağlanması için bir gerekliliktir. Bu doğrultuda mevcut çalışma, Suriyeli mültecilere yönelik olumsuz tutumların ardındaki sürece odaklanmakta ve bu tutumları etnik ve siyasi kimlikleşme ve mültecilere yönelik tehdit algılarıyla açıklamaya çalışmaktadır.

Suriyeli Mültecilere Yönelik Olumsuz Tutumlar

Belirli bir sosyal gruba yönelik tutumlar kişinin bu gruba ilişkin olumlu ya da olumsuz değerlendirmelerini ve tepkide bulunma eğilimini içeren zihinsel bir hazır oluş olarak tanımlanmakta (Allport, 1935; Eagly ve Chaiken, 2007) ve bilişsel, duygusal ya da davranışsal şekillerde açığa vurulmaktadır (Arkonaç, 2010). Bu açıklamayla paralel olarak mevcut çalışma, yerel halkın Suriyeli mültecilere yönelik olumsuz tutumlarını incelerken, bu tutumları biliş, duygu ve davranış boyutlarında farklı ölçümlerle değerlendirmektedir.

Tutumun bilişsel boyutuyla ilişkili olan kalıpyargılar, kişide belirli sosyal gruplara yönelik var olan bilgi ihtiyacını gideren ve bu gruplarla kurulan ilişkinin niteliğini belirleyen önceden oluşturulmuş izlenimler ve atıflar bütünüdür (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2014). Sosyal biliş yaklaşımı insan zihnini bilgisayar metaforuyla açıklamakta ve dış dünyadan gelen sınırsız bilgiyi yönetmek ve sosyal dünyayı anlamlandırmak için bu bilgiyi kategorileştirerek basitleştirmeye çalışma eğiliminin kalıpyargı oluşumuna katkıda bulunduğunu belirtmektedir (Göregenli, 2012). Bir diğer ifadeyle, dış dünyadan gelen sınırsız bilgi ve uyarana karşı kişinin sahip olduğu sınırlı bilişsel işleme kapasitesi sosyal grup temelli kategorik değerlendirmelere, düşünme hatalarına ve kalıpyargı oluşumuna yol açabilmektedir.

Sosyal kategorileştirme eğilimi farklı sosyal grupların oluşumuna neden olurken, iç grup yanlılığı ve dış grup düşmanlığı gibi olumsuz kalıpyargıları destekleyen süreçleri de beraberinde getirmektedir (Göregenli, 2012; Stephan, Renfro, Esses, Stephan ve Martin, 2005). Sosyal kategorileştirme kavramının abartma ilkesine (*accentuation principle*) göre, belirli bir sosyal gruba üye kişiler grup içi benzerlikleri ve gruplar arası farklılıkları abartma eğilimine sahiptir (Eiser ve van der Pligt, 1984). Dış grup üyelerinin tehdit edici bir unsur olarak algılanmasına sebep olan bu durum olumsuz kalıpyargıları kuvvetlendirmekte ve dış grup üyelerine yönelik saldırgan ve düşmanca görüşleri artırmaktadır (Devine, 1989). Olumsuz kalıpyargıların olumsuz çıktılarını yordamasının bir diğer nedeni ise dış grup üyelerine atfedilen olumsuz özellikler sebebiyle, gelecekte gerçekleşecek gruplar arası temasın olumsuz sonuçlanacağına yönelik beklentidir. Bu beklenti dış gruba yönelik olumsuz tutumları güçlendirmektedir (Stephan ve Stephan, 1996). Örneğin 11 Eylül 2001 saldırılarının ardından Amerika'da ana-akım medyanın milliyetçi söylemleri güçlenmiş ve bu durum Müslüman, Arap, Sih ve Güney Asyalı kişilere karşı işlenen nefret suçlarını artırmıştır (Akıner, 2012).

Sadece iki farklı gruba ait olma gibi "minimal" bir sosyal kategorizasyon dahi, gruplar arası çatışmayı tetiklemek için yeterli olabilmektedir (Tajfel, 1982; Tajfel ve Turner, 1979). Gruplar arası (sosyal) karşılaştırmalar sonucunda grup kimliğinin belirginleşmesi ile dış gruba yönelik olumsuz tutumlar artmaktadır (Tajfel, 1982). Dış gruba yönelik bu olumsuz tutumların oluşmasında önemli olan etkenlerden biri de duygulardır. Grup kimliği üzerinden yapılan değerlendirmelerde dış grup tarafından algılanan tehdidin varlığı kaygı, korku, öfke veya küçümseme gibi duyguları açığa çıkararak olumsuz duygulanımı artırmakta, artan olumsuz duygulanım ise olumsuz tutumları güçlendirmektedir (Stephan ve Stephan, 1996; Yanboluoğlu, 2018). Örneğin birçok Amerikalı vatandaş, Meksikalı göçmenlerin Amerikan vatandaşlarına harcanabilecek ekonomik kaynakları kullandığına inanmakta, Meksika

kültürünü Amerikan yaşam tarzına bir tehdit olarak algılamakta ve bu algı Amerikalı vatandaşların Meksikalı göçmenlere yönelik olumsuz duygulanımını artırmaktadır (Stephan ve Stephan, 1996). Benzer şekilde, Türkiye'de yaşayan Suriyeli mültecilere yönelik yerel halk tarafından bildirilen duyguların antipati duyma ve hor görme duygulanımında yoğunlaştığı ve ileri seviyelerde nefret söylemleriyle pekiştiği saptanmıştır (Bolgün ve Uçan, 2020).

Allport (1954) dış grup üyeleriyle kurulan sosyal temasın olumsuz tutumları azaltabileceğini öne sürmektedir. Gruplar arasında kurulan sosyal temas olumsuz tutumların oluşumunda etkili olan kalıpyargıların fark edilmesini ve dış grupla olan benzerliklerin keşfedilmesini sağlamaktadır. İsveç'te yapılan bir araştırmada, gruplar arası sosyal temas sıklığının dış gruba duyulan güvenle ilişkili olduğu görülmüş ve farklı toplumlardan kişileri barındıran ve etnik/kültürel çeşitlilik içeren semtlerde yaşayan kişilerin bu topluluklara karşı hissettikleri güven duygusunun güçlendiği belirtilmiştir (Lundâsen, 2022). Yirmi bir Avrupa ülkesini kapsayan bir diğer çalışma dış gruba duyulan güven ve etnik dışlayıcılık arasında ters yönlü bir ilişki olduğunu göstermiştir (Thomsen, Fender ve Jepsen, 2021). Türkiye'de Suriyeli mültecilere yönelik tutumları inceleyen çalışmalarda da benzer bulgular saptanmış ve Suriyeli mültecilerle sosyal-duygusal temas kuran kişilerin mültecilere karşı daha az mesafeli oldukları (Eser ve Uygur, 2019) ve mültecilerin yoğun olduğu semtlerde yaşayan kişilerde bu gruba yönelik ön yargının azaldığı bulgulanmıştır (Karaoğlu, 2015). Bir diğer çalışmada ise katılımcıların siyasi görüşü, eğitim düzeyi ve sosyoekonomik seviyelerinden bağımsız olarak, Suriyeli mültecilerle kurulan temasın mültecilere karşı yaklaşımın niteliğini belirleyen en önemli faktör olduğu belirtilmiştir (Eşiğül ve ark., 2017).

Ancak sosyal temas her zaman olumlu tutum değişiklikleriyle sonuçlanmamakta, ortamda bulunan aracı değişkenler temas sürecini etkileyebilmekte ve gruplar arası olumsuz tutumlar artabilmektedir. Örneğin, gruplar arası temas sürecinde kaygı ve tehdit unsurlarının bulunması dış gruba yönelik olumsuz tutumları artırmakta ve kişilerin temasta bulunma

eğilimlerini etkilemektedir (Aberson ve Gaffney, 2008; Pettigrew ve Tropp, 2011). Sosyal temasın olumsuz nitelikte olması ise sosyal dışlama temelli davranışları artırmaktadır (Thomsen ve ark., 2021). Türkiye’de yapılan çalışmalarda Suriyeli mültecilerin yoğunlukta olduğu yerlerde yaşayan yerel halk mültecilerle aynı şehirde yaşamak ya da komşuluk, arkadaşlık ve akrabalık gibi ilişkiler kurmak istemediğini belirtmektedir (Küçük ve Koçak, 2020; Tamer, 2016; Yıldırım, 2019). Bu bulgular, olumsuz tutumları yordama sürecinde, temas kurma sıklığından ziyade, tehdit algısının (Ekici, 2019; Erdoğan, 2014; Karataş, 2015) ve temas kalitesinin (Islam ve Hewstone, 1993; Voci ve Hewstone, 2003) önemini vurgular niteliktedir.

Etnik ve Siyasi Kimlikleşme

Tajfel ve Turner’a (1979) göre kişiler, kendilerine dair olumlu değerlendirmeler yapma ve bu değerlendirmelerle olumlu bir benlik saygısı edinme eğilimindedir. Sosyal kimlik ise "bireyin, sosyal grup (veya gruplara) üyeliğine ilişkin bilgisinden, bu üyeliğin değerinden ve duygusal öneminden ortaya çıkan benlik kavramının bir parçasıdır" (Tajfel, 1981). Olumlu benlik saygısı ve olumlu sosyal kimlik edinmek isteyen kişi, sosyal kategorileştirme sonucunda oluşturduğu iç ve dış gruplar arasında sosyal karşılaştırmalar yapmaktadır. Kişiler bu karşılaştırmalar sırasında iç grubu diğer gruplardan daha üstün algılama eğiliminde olurken, diğer grupları küçümseyebilmektedir. Bu eğilim iç grup kayırmacılığı ve dış grup ayrımcılığı/düşmanlığı gibi gruplar arası ilişkileri olumsuz şekilde etkileyen durumlara sebep olabilmektedir (Turner, 1975).

Sosyal kategorileştirme etnik köken ya da siyasi görüş gibi belirli ortak özellikler temelinde gerçekleşmekte ve kişiye etnik kimlik ya da siyasi kimlik gibi farklı sosyal kimlikler kazandırmaktadır. Belirli bir sosyal gruba ve sosyal kimlikle özdeşleşme düzeyi ise diğer gruplara yönelik sahip olunan olumsuz tutumun seviyesini belirleyebilmektedir (Brewer, 1999; Brown, 1995). Bu doğrultuda etnik kimlik, kişinin kendini belirli bir etnik gruba ne

derece ait hissettiği ve bu grupla ne derece özdeşim kurduğuyla ilgilidir (Smith ve Silva, 2011). Farklı çalışma bulgularına göre, belirli bir etnik kimlikle özdeşleşme diğer etnik gruplara yönelik olumsuz tutumları artırmaktadır (Baysu ve Duman, 2016; Verkuyten, 2004). Örneğin Türk ve Kürt grupların birbirlerine yönelik sahip oldukları ön yargı ve sosyal mesafe düzeyini inceleyen bir çalışmada, gruplar arası ön yargıyı yordayan en önemli değişkenin etnik kimlikle yüksek özdeşim olduğu bulgulanmıştır (Yılmaz, Cesur ve Bayad, 2018). Benzer şekilde, Suriyeli mültecilere yönelik ön yargıyı araştıran çalışmalarda Türk kimliğiyle özdeşim Suriyeli mültecilere karşı olumsuz tutumlarla pozitif yönde ilişkili bulunmuştur (Fırat, 2019; Özdemir, 2017). Bu bulgulara ek olarak, iç grup özdeşleşme düzeyi yüksek olan kişilerin dış gruba yönelik algıladıkları tehdidin daha yüksek düzeyde olduğu ve dış gruba karşı dışlayıcı tutumlar sergilediği saptanmıştır (Aberson ve Gaffney, 2008; Caricati, 2018).

Siyasi kimlik ise kişinin belirli bir siyasi gruba kendini ne derece ait hissettiği ve bu grupla ne derece özdeşim kurduğuyla ilişkilidir. Siyasi kutuplar sıklıkla sol-kanat siyasi yönelime ya da sağ-kanat siyasi yönelime sahip gruplar olarak isimlendirilmektedir. Araştırma bulgularına göre, sol-kanat siyasi gruplarla özdeşim kuran (sol-kanat siyasi kimliğe sahip) kişiler bireysel, durumsal ve politik değişime ve yeniliğe daha açıkken, sağ-kanat siyasi gruplarla özdeşim kuran (sağ-kanat siyasi kimliğe sahip) kişilerin belirsizliğe tahammülü daha azdır ve durağan, aşına olunan ve tahmin edilebilir durumları tercih etmektedirler (Jost, Nosek ve Gosling, 2008; McCrae, 1996). Sol-kanat siyasi kimliklere sahip kişiler eşitlikçi değerleri sıklıkla desteklemekle birlikte, adaletsiz sosyal düzeni meşrulaştırma eğilimleri zayıftır (Graham, Haidt ve Nosek, 2009; Haidt ve Graham, 2007, Jost ve ark., 2008). Sağ-kanat siyasi kimliklere sahip kişiler ise mevcut sosyal düzene yönelik tehditlere karşı daha duyarlıdır ve mevcut düzeni koruma eğilimindedir (Altemeyer, 1996; McCann, 2008; Stenner, 2005).

Türkiye'de yürütölen araştırmalarda da siyasi yönelim sol-kanattan sağ-kanada doğru kaydıka, kişinin değişime direnme, eşitlik karşıtlığı ve muhafazakârlık eğilimleri artış

göstermiştir (Sarıbay ve Yılmaz, 2018). Sol-kanat siyasi kimliklerle özdeşleşen kişiler kendilerini laik, sosyal demokrat ve özgürlüğü destekleyen liberaller olarak tanımlarken, sağ-kanat siyasi kimliklere sahip kişiler kendilerini milliyetçi, dindar, muhafazakâr ve inançlı kişiler olarak nitelendirmiştir (Dalmış ve İmamoğlu, 2000). Uluslararası alanyazın bulgularına göre sol-kanat siyasi kimliklere sahip kişilere kıyasla sağ-kanat siyasi kimliklere sahip kişiler mültecilere yönelik daha olumsuz tutumlara ve güçlü ön yargılara sahiptir (Anderson ve Ferguson, 2018; Captari ve ark., 2019; Stewart, Gulzaib ve Morris, 2019). Fakat ulusal alanyazında sağ kanat siyasi kimikleşme ve Suriyeli mültecilere yönelik olumsuz tutumlar arasında pozitif bir ilişki olduğunu belirten çalışmalara ek olarak (Antmen, 2019; Gülüm, 2019), negatif ilişki olduğunu saptayan araştırmaların bulunduğunu belirtmek faydalı olacaktır (Özdemir, 2017; Özkeçeci, 2017). Kişilerin sahip olduğu etnik ve siyasi kimliklerin dış gruba yönelik tutumları yordadığı bilinse de, alanyazın bulgularında tutarsız sonuçlar olduğunu ve değişkenler arasındaki ilişkide algılanan tehdit düzeyi gibi aracı değişkenlerin rolünün göz ardı edildiğini belirtmek gerekmektedir. Mevcut çalışma ise alanyazındaki bu eksikliği gidermeyi amaçlamaktadır.

Tehdit Algısı

Stephan ve Stephan'a (2000) göre, sosyal grup üyelerince diğer grubun kendilerine zarar verebileceği ya da zarar verme istekleri olduğu yönünde paylaşılan düşünceler gruplar arası tehdit algısının oluşmasına sebep olmaktadır. Tehdit algısı bir gerçekliği yansıtabileceği gibi, gerçek bir nedene dayanmaksızın da ortaya çıkabilmektedir (Stephan, Ybarra ve Morrison, 2009). Bu nedendir ki, algılanan tehdit kavramı gerçekçi tehdit ve sembolik tehdit olmak üzere sıklıkla iki grupta incelemiştir (Stephan ve ark., 2002; Stephan ve ark., 2009).

Gerçekçi tehdit refah seviyesinde azalma, siyasi ve ekonomik güç kaybı, bulaşıcı hastalıklarda artış, eğitim imkanlarına ya da sağlık hizmetlerine ulaşım güçlüğü, terörizm, ayrımcılık, saldırganlık ve suç oranlarında artış gibi hususlara yönelik endişeleri içermektedir

(Stephan ve ark., 2009). “Ekşi Sözlük” olarak isimlendirilen çevrimiçi bir platformda yer alan yorumları içeren nitel bir çalışmada, Suriyeli mültecilere yönelik olumsuz temsiller sıklıkla Türkiye hükümeti için ekonomik yük oldukları, mültecilere sağlanan yardımlar sebebiyle ülkede vergilerin arttığı ve ülke güvenliği için sorun teşkil ettikleri yönündedir (Çakın, 2020). Yerel halk ve Suriyeli mülteciler arasında sınırlı kaynakların paylaşımı ve artan işsizlik gibi rekabet oluşturan süreçler (Karataş, 2015) ve Türkiye’de yaşayan yoksul kesime yapılan yardımların mültecilere yapılan yardımlardan daha az olduğu yönündeki görüşler (Bolgün ve Uçan, 2020) mültecilere yönelik gerçekçi tehdit algısını ve olumsuz tutumları artırmaktadır (Ekici, 2019). Bu algı Allport (1954) tarafından vurgulanan ve olumsuz tutumları azaltmak için gruplar arası temas sürecinde gerekli olan eşit statü, aynı amacı paylaşma gayesi, iş birliğine dayalı ilişki ve otorite desteği gibi hususlara zarar vermekte ve temas sürecini olumsuz etkilemektedir (Erdoğan, 2014).

Sembolik tehdit ise iç grubun anlam ya da değer sisteminin bütünlüğüne ve geçerliliğine ilişkin endişeleri içermektedir. Sembolik tehdidin özü iç grubun değer sisteminin dış grup tarafından değiştirileceği veya yok edileceği yönündeki görüşlerdir (Stephan ve ark., 2009). Farklı değer sistemine sahip dış grupların varlığı iç grubun ahlaki değerlerine, inançlarına ve normlarına muhtemel bir tehdit olarak algılanmakta ve bu algı dış gruplara yönelik olumsuz tutumları artırmaktadır (Riek, Mania ve Gaertner, 2006). Örneğin Hollanda’da yaşayan yerel halkın Surinam, Türkiye ve Fas’tan gelen göçmenleri değerlendirdiği bir çalışmada kişiler Surinamlı göçmenlere yönelik olumlu duygulanıma sahipken, diğer gruplarda yer alan göçmenlere yönelik olumsuz duygular belirtmiştir. Bu durum, yerel halkın Surinamlı göçmenlere kıyasla Türkiye ve Fas’tan gelen göçmenlerle kültürel değer sistemleri bağlamında daha çok farklılıklarına yönelik algılarıyla açıklanmıştır (Dijker, 1987). Nitekim Türkiye’de de yerel halk ve Suriyeli mülteciler arasında dil, örf, adet, gelenek ve yaşam tarzındaki kültürel farkların ve iletişim eksikliğinin ön yargıyı

artırdığı ve gruplar arası gerginliğe sebep olduğu bilinmektedir (Şahin ve Eşici, 2020). İslam temelli benzer dini inanışlara sahip olmak ya da aynı coğrafyayı paylaşmış olmak bir avantaj olarak algılansa da, özellikle dil ve yaşam tarzına yönelik algılanan farklar yerel halk ve mülteciler arası iletişimde, sosyal temasta ve toplumsal uyumda önemli sorunları beraberinde getirmektedir (Özkan, Tercan, Türnüklü ve Kaçmaz, 2020; Şahin ve Eşici, 2020).

Çalışmaya Genel Bakış

Bahsedilen alanyazın bulguları çerçevesinde bu çalışmanın amacı, Türkiye'de yaşayan Suriyeli mültecilere yönelik olumsuz tutumları saptamak ve etnik ve siyasi kimlikleşme ve olumsuz tutumlar arasındaki ilişkide mültecilere yönelik algılanan tehdit düzeyinin aracı rolünü incelemektir. Belirtilen ilişkiyi test etmek amacıyla; örtük değişkenler (latent variables) ve örtük değişkenleri tanımlayan gösterge değişkenler (indicator variables) seviyelerinde yapısal eşitlik model testi uygulanmıştır. Bu doğrultuda, Suriyeli mültecilere yönelik olumsuz tutumlar isimli örtük değişken olumsuz duygulanımı, olumsuz kalıpyargıyı ve temas kalitesini; etnik ve siyasi kimlikleşme isimli örtük değişken Türk kimliğiyle özdeşleşmeyi ve sağ-kanat siyasi yönelimi; Suriyeli mültecilere yönelik algılanan tehdit isimli örtük değişken ise gerçekçi tehdidi ve sembolik tehdidi içermektedir. Alanyazında kabul gören kurala göre RMSEA değerinin en fazla .08; GFI ve AGFI değerlerinin .85'ten yüksek; NFI ve CFI değerlerinin .90'dan yüksek olması önerilen modelin veriye uyum sağladığını göstermektedir (Browne ve Cudeck, 1992; Jöreskog ve Sörbom, 1993; Sharma, Mukherjee, Kumar ve Dillon, 2005). Araştırma kapsamında test edilen temel hipotezler (örtük değişkenler seviyesinde önerilen aracılı model) şu şekildedir:

Etnik ve siyasi kimlikleşmenin artması Türkiye'de yaşayan Suriyeli mültecilere yönelik algılanan tehdidi güçlendirecek ve bu durum Suriyeli mültecilere yönelik olumsuz tutumları kuvvetlendirecektir. Daha açık bir ifadeyle Türk kimliğiyle ve sağ-kanat siyasi kimlikle özdeşleşmiş kişilerin Türkiye'de yaşayan Suriyeli mültecilere yönelik algıladıkları

gerçekçi ve sembolik tehditler yüksek düzeylerde olacak ve bu durumda Suriyeli mültecilere yönelik olumsuz duygulanım ve olumsuz kalıpyargılar güçlenirken, mültecilerle kurulan temas kalitesi azalacaktır.

Belirtilen dolaylı ilişkiye ek olarak etnik ve siyasi kimlikleşme ve Suriyeli mültecilere yönelik olumsuz tutumlar arasında doğrudan ilişki beklenmektedir. Etnik ve siyasi kimlikleşmenin artması Suriyeli mültecilere yönelik olumsuz tutumları kuvvetlendirecektir. Daha açık bir ifadeyle Türk kimliğiyle ve sağ-kanat siyasi kimlikle özdeşleşmiş kişilerin Suriyeli mültecilere yönelik olumsuz duygulanımı ve olumsuz kalıpyargıları güçlenirken, mültecilerle kurdukları temas kalitesi azalacaktır.

Yöntem

Örneklem

Araştırmaya, Türkiye’de yaşayan Suriyeli mültecilerle temas halinde olan ve lisans düzeyinde eğitim gören 526 üniversite öğrencisi katılmıştır. Katılımcıların 368'i kadın (%70), 158'i erkektir (%30). Örneklem yaş aralığı 18 ve 33 arasında değişirken, yaş ortalaması 22.36 ($S = 3.26$) yıldır.

Veri Toplama Araçları

Demografik Bilgi Formu: Araştırmacılar tarafından hazırlanan formda cinsiyet, yaş ve eğitim düzeyi gibi demografik özelliklere ilişkin sorular yer almaktadır. Ek olarak, 7’li Likert tipi ölçüm formatında hazırlanmış iki soruyla katılımcıların kaç Suriyeli mülteci tanıdıklarına ("1: hiç" ve "7: 30 kişiden fazla" aralığı) ve bu kişilerle ne sıklıkta temas halinde olduklarına ("1: hiç" ve "7: her gün" aralığı) yönelik bilgi toplanmıştır.

Olumsuz Duygular Ölçeği: Dış gruba yönelik tutumları anlamlandırmak amacıyla Stephan, Ybarra, Martinez, Schwarzwald ve Tur-Kaspa (1998) tarafından geliştirilen ölçek, 6 olumlu (hayranlık, benimseme, sevgi, onaylama, şefkat, sıcaklık) ve 6 olumsuz (düşmanlık,

antipati, üstünlük, hor-görme, nefret, dışlama) duygu ifadesi içermektedir. Ölçek, Balaban (2013) tarafından sırasıyla .90 ve .91 iç tutarlılık güvenirliğiyle Türkçeye uyarlanmıştır.

Mevcut çalışmada katılımcılara Türkiye'de yaşayan Suriyeli mültecilere karşı neler hissettikleri sorulmuş ve ölçekte yer alan ifadeleri "hiç yansıtıyor" ve "tamamen yansıtıyor" aralığında değişen 7'li Likert ölçümünde değerlendirerek duygularını belirtmeleri istenmiştir. Araştırmada olumlu duygu ifadeleri ters yönde kodlanarak olumsuz duygu ifadeleriyle birleştirilmiş ve tek boyutlu (12 maddeli) ölçeğin iç tutarlılık güvenirliği .89 olarak saptanmıştır. Yüksek ölçek değerleri Türkiye'de yaşayan Suriyeli mültecilere yönelik olumsuz duygulanımın kuvvetli olduğunu göstermektedir.

Olumsuz Kalıpyargı Ölçeği: Dış gruba yönelik tutumları değerlendirmek amacıyla Özkeçeci (2017) tarafından geliştirilen ve .93 iç tutarlılık güvenirliğine sahip kalıpyargı ölçeği 11 olumlu (zeki, becerikli, çalışkan, sıcakkanlı, iyi huylu, içten, dürüst, arkadaş canlısı, güvenilir, iyi niyetli, yardımsever) ve 17 olumsuz (terbiyesiz, tehlikeli, hilekâr, cahil, pis, kaba, ahlaki açıdan zayıf, hain, uyumsuz, asi, mağdur, fakir, gamsız, saygısız, eğitimsiz, kavgacı, suça meyilli) görüş ifadesi içermektedir.

Mevcut çalışmada katılımcılara Türkiye'de yaşayan Suriyeli mültecileri hangi kelimelerle tanımladıkları sorulmuş ve ölçekte yer alan ifadeleri "hiç yansıtıyor" ve "tamamen yansıtıyor" aralığında değişen 7'li Likert ölçümünde değerlendirerek görüşlerini belirtmeleri istenmiştir. Araştırmada olumlu görüş ifadeleri ters yönde kodlanarak olumsuz görüş ifadeleriyle birleştirilmiş ve tek boyutlu (28 maddeli) ölçeğin iç tutarlılık güvenirliği .95 olarak saptanmıştır. Yüksek ölçek değerleri Türkiye'de yaşayan Suriyeli mültecilere yönelik olumsuz kalıpyargının güçlü olduğunu ifade etmektedir.

Temas Kalitesi Ölçeği: Dış grup üyeleriyle kurulan temasın niteliğini test etmek amacıyla geliştirilen ölçek (Islam ve Hewstone, 1993; Voci ve Hewstone, 2003), Özkeçeci (2017) tarafından .77 iç tutarlılık güvenirliğiyle Türkçeye uyarlanmıştır.

Araştırmada katılımcılara Türkiye'de yaşayan Suriyeli mültecilerle olan iletişimlerinin niteliğinin ne derece yüzeysel/derin, zoraki/doğal, huzursuz/huzurlu, rekabetçi/uzlaşmacı, uzak/yakın ve olumsuz/olumlu olduğu sorulmuş ve kurulan temas kalitesini 7'li Likert ölçümünde değerlendirmeleri istenmiştir. İç-tutarlılık güvenilirliği .89 olarak saptanan tek boyutlu (6 maddeli) ölçümde edinilen yüksek değerler Türkiye'de yaşayan Suriyeli mültecilerle kurulan temas kalitesinin yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir.

Etnik Kimlik Ölçeği: Sosyal kimliklerle özdeşleşme ve kolektif kimlikleşme halini ölçmek amacıyla Cinnirella (1998) tarafından geliştirilen ölçek, Hüsnü (2006) tarafından .85 iç tutarlılık güvenilirliğiyle Türkçeye uyarlanmıştır.

Mevcut çalışmada katılımcılara Türk kimliğiyle ne derece özdeşim kurdukları sorulmuş ve ölçekte yer alan ifadeleri "hiç katılmıyorum" ve "tamamen katılıyorum" aralığında değişen 7'li Likert ölçümünde değerlendirmeleri istenmiştir. İç-tutarlılık güvenilirliği .91 olarak saptanan tek boyutlu (7 maddeli) ölçeğin örnek maddeleri "Türk toplumuyla güçlü bağlar hissederim", "Türk toplumunun geneline yapılan eleştirileri kişisel olarak algılar ve rahatsız olurum" şeklindedir. Yüksek ölçek değerleri Türk kimliğiyle özdeşleşmenin yüksek düzeyde olduğunu ifade etmektedir.

Siyasi Kimlik Ölçeği: Siyasi (ideolojik) kimliklerle özdeşleşme ve kolektif kimlikleşme halini ölçmek amacıyla Jost (2006) tarafından geliştirilen tek maddeli ölçek, Türkiye'de yürütülmüş farklı çalışmalarda kullanılmıştır (Özkeçeci, 2017; Tekeş, İmamoğlu, Özdemir ve Öner-Özkan, 2021).

Çalışmada katılımcılara özdeşim kurdukları siyasi (ideolojik) kimlik sorulmuş ve "1: radikal sol" ve "7: radikal sağ" aralığında değişen 7'li Likert ölçümünde siyasi kimliklerini belirtmeleri istenmiştir. Yüksek ölçek değerleri sağ-kanat siyasi kimlikle özdeşleşmenin yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir.

Gerçekçi Tehdit ve Sembolik Tehdit Ölçeği: Dış gruplara yönelik algılanan tehdidi ölçmek amacıyla Stephan, Ybarra ve Bachman (1999) tarafından geliştirilen ve gerçekçi tehdit ve sembolik tehdit boyutlarını içeren ölçek, Özkeçeci (2017) tarafından .88 ve .91 iç tutarlılık güvenirliğiyle Türkçeye uyarlanmıştır.

Mevcut çalışmada katılımcılara Türkiye'de yaşayan Suriyeli mültecilere yönelik ne derece gerçekçi ve/veya sembolik tehdit algıladıkları sorulmuş ve ölçekte yer alan ifadeleri "hiç katılmıyorum" ve "tamamen katılıyorum" aralığında değişen 7'li Likert ölçümünde değerlendirmeleri istenmiştir. İç-tutarlılık güvenirliği 9 maddeli gerçekçi tehdit boyutu için .90, 9 maddeli sembolik tehdit boyutu için .93 olarak saptanmıştır. Gerçekçi tehdit boyutunun örnek maddeleri "Suriyelilerin bulunduğu ortamlarda suç oranları artmıştır", "Suriyelilerin gelmesiyle birlikte iş ücretlerinde düşüşler olmuştur"; sembolik tehdit boyutunun örnek maddeleri "Suriyelilerin ahlaki değerleri bizimkinden farklıdır", "Suriyelilerin dini inanışları bizimkinden farklıdır" şeklindedir. Yüksek ölçek değerleri Türkiye'de yaşayan Suriyeli mültecilere yönelik gerçekçi ve/veya sembolik tehdit algısının yüksek düzeyde olduğunu ifade etmektedir.

İşlem

Genel protokolü Orta Doğu Teknik Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulu tarafından 04.08.2020 tarihinde 229-ODTU-2020 protokol numarasıyla onaylanan çalışma, *QUALTRICS* yazılımı kullanılarak çevrimiçi ortamda yürütülmüştür. Katılımcılara ulaşmak amacıyla araştırma duyuruları sosyal medya kanallarında ve üniversitelerin e-posta gruplarında paylaşılmıştır. Tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılan araştırmanın verisi 3 aylık süre içerisinde toplanmıştır. Araştırmanın başında yer alan bilgilendirme ve gönüllü katılım formuyla kişiler çalışmanın içeriği hakkında bilgilendirilmiş ve katılıma dair onayları alınmıştır. Demografik bilgi formu ve ölçüm envanteri yanıtlandıktan sonra ise katılımcılara çalışma hakkında detaylı bilgi sağlanmış ve araştırmacıların iletişim bilgileri paylaşılmıştır.

Bulgular

Betimleyici Bulgular

Örtük değişkenlerin kendi gösterge değişkenleri arasındaki ilişkiler incelendiğinde, Suriyeli mültecilere yönelik olumsuz tutumları tanımlayan olumsuz duygulanım ve olumsuz kalıpyargı değişkenleri birbiriyle pozitif yönde ilişkilirken, bu değişkenler temas kalitesi değişkeniyle negatif yönde ilişkilidir. Ek olarak, etnik ve siyasi kimlikleşmeyi tanımlayan Türk kimliğiyle özdeşleşme ve sağ-kanat siyasi yönelim değişkenleri; Suriyeli mültecilere yönelik algılanan tehdidi tanımlayan gerçekçi tehdit ve sembolik tehdit değişkenleri kendi aralarında pozitif yönde bir ilişki göstermiştir.

Suriyeli mültecilere yönelik olumsuz duygulanım ve olumsuz kalıpyargı gerçekçi tehdit algısı, sembolik tehdit algısı ve cinsiyet (1: kadın, 2: erkek) değişkenleriyle pozitif yönde ilişkilirken, Suriyeli mültecilere yönelik temas kalitesi belirtilen değişkenlerle negatif yönde ilişkilidir. Ayrıca Suriyeli mültecilere yönelik olumsuz kalıpyargı ve sağ-kanat siyasi yönelim arasında negatif yönde bir ilişki saptanmıştır. Değişkenlerin ortalama ve standart sapma skorları ve değişkenler arası ilişkiler Tablo 1'de bulunmaktadır.

Tablo 1

Hiyerarşik Regresyon Analizleri

Örtük değişkenler seviyesinde önerilen aracılı model testinden önce, Suriyeli mültecilere yönelik olumsuz tutumları tanımlayan olumsuz duygulanım, olumsuz kalıpyargı ve temas kalitesi gösterge değişkenlerinin olası yordayıcıları üç-aşamalı hiyerarşik regresyon analizleriyle test edilmiştir. İlk aşamada yaş ve cinsiyet demografik değişkenleri, ikinci aşamada etnik ve siyasi kimlikleşmeyi tanımlayan Türk kimliğiyle özdeşleşme ve sağ-kanat siyasi yönelim gösterge değişkenleri; üçüncü aşamada Suriyeli mültecilere yönelik algılanan

tehdidi tanımlayan gerçekçi tehdit ve sembolik tehdit gösterge değişkenleri analize eklenmiştir.

Cinsiyet (1: kadın, 2: erkek), gerçekçi tehdit ve sembolik tehdit Suriyeli mültecilere yönelik olumsuz duygulanımla ve olumsuz kalıpyargıyla pozitif yönde ilişkiliyken, sağ-kanat siyasi yönelim negatif yönde ilişkilidir. Ek olarak, Türk kimliğiyle özdeşleşme Suriyeli mültecilere yönelik olumsuz kalıpyargıyla pozitif yönde ilişki göstermiştir. Daha açık bir ifadeyle, kadınlara kıyasla erkekler arasında mültecilere yönelik olumsuz duygulanımın ve olumsuz kalıpyargının daha yüksek düzeylerde olduğu saptanmıştır. Ayrıca Suriyeli mültecilere yönelik gerçekçi ve sembolik tehdit algıları yüksek olan kişilerin mültecilere yönelik olumsuz duygulanım ve olumsuz kalıpyargı skorları daha yüksektir. Ek olarak sağ-kanat siyasi kimlikleşmeyle Suriyeli mültecilere yönelik olumsuz duygulanım ve olumsuz kalıpyargının azaldığı ancak Türk kimliğiyle özdeşleşmeyle mültecilere yönelik olumsuz kalıpyargının arttığı saptanmıştır.

Bir diğer hiyerarşik regresyon analizinde ise cinsiyet (1: kadın, 2: erkek), gerçekçi tehdit ve sembolik tehdit Suriyeli mültecilere yönelik temas kalitesiyle negatif yönde ilişkiliyken, sağ-kanat siyasi yönelim pozitif yönde ilişkilidir. Kadınlara kıyasla erkekler arasında mültecilere yönelik temas kalitesi daha düşüktür. Ayrıca Suriyeli mültecilere yönelik gerçekçi ve sembolik tehdit algıları yüksek olan kişilerin mültecilere yönelik temas kalitesi skorları daha düşük seviyelerdedir. Son olarak, sağ-kanat siyasi kimlikleşmeyle Suriyeli mültecilere yönelik temas kalitesinin arttığı bulgulanmıştır. Hiyerarşik regresyon analiz bulguları Tablo 2'de sunulmaktadır.

Tablo 2

Yapısal Eşitlik Model Testi

Örtük değişkenler seviyesinde önerilen aracılı modeli test etmek amacıyla LISREL 9.10 programından yararlanılmış ve yapısal eşitlik model testi uygulanmıştır. Şekil 1'de gösterildiği üzere etnik ve siyasi kimlikleşme Suriyeli mültecilere yönelik algılanan tehdit aracılığıyla Suriyeli mültecilere yönelik olumsuz tutumlar üzerinde pozitif yönde dolaylı ilişkiye sahiptir; $B = .08$, $SH = .04$, $t = 2.01$. Önerilen aracılı model veriye uyum göstermiştir; $(\chi^2(11, n = 526) = 59.99, p = .000, GFI = .97, AGFI = .92, NFI = .98, CFI = .98, RMSEA = .08, \%90 GA [.070, .115])$. Araştırma hipoteziyle tutarlı olarak etnik ve siyasi kimlikleşmenin artması Türkiye'de yaşayan Suriyeli mültecilere yönelik algılanan tehdidi güçlendirmiş ve bu durum Suriyeli mültecilere yönelik olumsuz tutumları kuvvetlendirmiştir. Bir diğer ifadeyle Türk kimliğiyle ve sağ-kanat siyasi kimlikle özdeşleşmiş kişilerin Türkiye'de yaşayan Suriyeli mültecilere yönelik algıladıkları gerçekçi ve sembolik tehditler yüksek düzeylerde ve bu durumda, Suriyeli mültecilere yönelik olumsuz duygulanım ve olumsuz kalıpyargılar güçlenirken, mültecilerle kurulan temas kalitesi azalmıştır.

Ek olarak etnik ve siyasi kimlikleşme Suriyeli mültecilere yönelik olumsuz tutumlar üzerinde negatif yönde doğrudan ilişkiye sahiptir; $B = -.07$, $SH = .03$, $t = -2.09$. Etnik ve siyasi kimlikleşme arttıkça, Suriyeli mültecilere yönelik olumsuz tutumlar zayıflatmıştır. Bir diğer ifadeyle Türk kimliğiyle ve sağ-kanat siyasi kimlikle özdeşleşmiş kişilerin Suriyeli mültecilere yönelik olumsuz duygulanımı ve olumsuz kalıpyargıları zayıflarken, mültecilerle kurdukları temas kalitesi artmıştır. Her bir gösterge değişkenin kendi örtük değişkeni üzerindeki yordayıcı gücü (β skoru) Şekil 1'de sunulmaktadır.

Şekil 1

Tartışma

Bu çalışma, yerel halkın Türkiye'de yaşayan Suriyeli mültecilere yönelik olumsuz tutumlarını incelemiş ve etnik ve siyasi kimlikleşme ve olumsuz tutumlar arasındaki ilişkide Suriyeli mültecilere yönelik algılanan tehdit düzeyinin aracı rolünü test etmiştir. Araştırma hipoteziyle ve sınanan aracılı modelle tutarlı olarak, Türk kimliğiyle özdeşleşmiş ve sağ-kanat siyasi yönelime sahip kişilerin Türkiye'de yaşayan Suriyeli mültecilere yönelik algıladıkları gerçekçi ve sembolik tehditler daha yüksek düzeydedir ve bu durumda Suriyeli mültecilere yönelik olumsuz duygulanım ve olumsuz kalıpyargılar güçlenirken, mültecilerle kurulan temasın kalitesi azalmaktadır. Alanyazın çalışmaları sıklıkla etnik ve siyasi kimlikleşme ve Suriyeli mültecilere yönelik olumsuz tutumlar arasındaki doğrudan ilişkiye odaklanmış ve birbiriyle çelişen bulgulara ulaşmıştır. Bulguları netleştirmenin bir yolu, bu çalışmada da olduğu üzere, test edilen ilişkilerde aracı değişkenlerin rolünü dikkate almaktır.

Etnik gruplara yönelik tutumlar bağlamında tehdit algısının dış gruplara yönelik olumsuz duygulanımı ve olumsuz kalıpyargıları artırdığı ve dış gruplarla kurulan temasın kalitesine zarar verdiği farklı çalışmalarca desteklenmektedir (Riek ve ark., 2006; Stephan ve ark., 2005; Yanboluoglu, 2018). Çoksan, Erdugan ve Öner-Özkan (2020) tarafından gerçekleştirilen çalışmada Türk ve Kürt katılımcıların kendi etnik kimlikleriyle özdeşleşme düzeyleri arttığında, Suriyeli mültecilere yönelik sembolik tehdit algılarının güçlendiği saptanmıştır. Bir diğer çalışmada, İsraili kimliğiyle yüksek düzeylerde özdeşim kuran kişilerin Rus göçmenlere yönelik gerçekçi tehdit algılarının daha kuvvetli olduğu bulgulanmıştır (Bizman ve Yinon, 2001). Beyazlar ve siyahlar arasındaki tutumları inceleyen bir araştırmada ise gerçekçi ve sembolik tehditler her iki örnekleme iç grupla özdeşleşme ve dış gruba yönelik ırkçı tutumlar arasındaki ilişkiye aracılık etmiştir (Stephan ve ark., 2002). Mevcut çalışmanın bulguları söz konusu alanyazın bulguları ile paralellik göstermektedir.

İncelenen dolaylı ilişki siyasi kimlikleşme bağlamında değerlendirildiğinde ise, sağ-kanat siyasi yönelimin güvenlik ve uyum temelli değerleri ve mevcut statükoyu sürdürme

motivasyonunu içerdiği farklı çalışmalarca belirtilmektedir (Feldman, 2003; Hawley, 2011; Jost, Federico ve Napier, 2009; Jost, Glaser, Kruglanski ve Sulloway, 2003a; 2003b). Çoğunluk (baskın) kültürden sapan kişileri kabul etmek sağ-kanat siyasi yönelim değerleriyle çatışmakta (Homola ve Tavits, 2018) ve sağ-kanat siyasi kimlikle özdeşleşmiş kişiler azınlık gruplara ve kültürlere karşı daha yüksek seviyelerde sembolik tehdit algılamaktadır (Davis ve Deole, 2015; Rustenbach, 2010; Vallejo-Martín, Canto, San Martín García ve Perles-Novas, 2021). Ek olarak, sağ-kanat siyasi yönelimin içerdiği güvenlik temelli değerler sebebiyle (Jost ve ark., 2003a; 2003b), sağ-kanat siyasi kimlikle özdeşleşmiş kişilerin işsizlik ve suç oranlarında artış gibi ülke güvenliğini ve refahını riske atacak ve istikrar arayışını zedeleyecek olası koşullara yönelik yüksek seviyelerde gerçekçi tehdit algıladığı belirtilmektedir (Davis ve Deole, 2015; Hawley, 2011; Rustenbach, 2010; Vallejo-Martín ve ark., 2021).

Belirtilen dolaylı ilişkiye ek olarak, etnik ve siyasi kimlikleşme ve Suriyeli mültecilere yönelik olumsuz tutumlar arasındaki doğrudan ilişki test edilmiştir. Fakat araştırma hipotezinin aksine, etnik ve siyasi kimlikleşmenin artması Suriyeli mültecilere yönelik olumsuz tutumları zayıflatmıştır. Bir diğer ifadeyle Türk kimliğiyle özdeşleşmiş ve sağ-kanat siyasi yönetime sahip kişilerin Türkiye’de yaşayan Suriyeli mültecilere yönelik olumsuz duygulanımı ve olumsuz kalıpyargıları daha zayıfken, mültecilerle kurdukları temasın kalitesi daha yüksektir. Araştırma hipoteziyle tutarlı olmayan bu bulgu, Türk kimliğiyle özdeşleşmiş kişilerin Suriyeli mültecilere karşı olumsuz tutumlara sahip olduğunu belirten alanyazın çalışmalarıyla da çelişmektedir (Fırat, 2019; Gülüm, 2019; Özdemir, 2017; Yanılmaz, 2019). Bu noktada, belirtilen ilişkiyi anlamlı hale getirecek diğer değişkenlere odaklanmak gerekmektedir. Türkiye’de yaşayan yerel halk ve Suriyeli mülteciler arasındaki kimlikleşme temelli algılanan benzerlikler gruplar arası ilişkileri etkilemektedir. Örneğin, alanyazın çalışmaları kişinin dindarlık düzeyi arttıkça, dış gruplara yönelik olumsuz tutumlarının kuvvetlendiğini belirtmektedir (Adorno, Frenkel-Brunswik, Levinson ve Sanford, 1950; Hall,

Matz ve Wood, 2010; Viki, Osgood ve Phillips, 2013). Fakat Türkiye'de gerçekleştirilen çalışmalar, yerel halk ve Suriyeli mülteciler arasında paylaşılan dini kimliğin mültecilere yönelik olumlu tutumları desteklediğini göstermektedir (Bolgün ve Uçan, 2020; Eser ve Uygur, 2019; Şahin ve Eşici, 2020; Tamer, 2016). Bir diğer ifadeyle Türk kimliğinin önemli bir parçası olan dini kimlik (Özdemir, 2013), Suriyeli mültecilerle algılanan benzerliği artırmakta ve dış grup algısını zayıflatmaktadır. Araştırma hipoteziyle tutarlı olmayan negatif yönlü doğrudan ilişkinin sebebinin gruplar arası paylaşılan dini kimlik gibi ikincil değişkenler olması muhtemeldir.

Doğrudan ilişki siyasi kimlikleşme bağlamında değerlendirildiğinde ise, Türkiye’de 2002 yılından beri iktidar parti olan sağ-kanat Adalet ve Kalkınma Partisi’nin Suriyeli mültecilere yönelik uyguladığı politikalar ve sağ-kanat siyasi yönelime sahip kişilerin bu politikaları ne derece desteklediği dikkate alınmalıdır. Alanyazın çalışmalarına göre, sol-kanat siyasi yönelime sahip kişilere kıyasla, sağ-kanat siyasi yönelime sahip kişilerin kendi kültür ve değerlerini koruma ve sürdürme eğilimleri daha kuvvetlidir (Altemeyer, 1996; Jost ve ark., 2008) ve bu kişiler dış gruplara yönelik daha olumsuz tutumlar geliştirmektedir (Anderson ve Ferguson, 2018; Perry, Paradies ve Pedersen, 2014; Stewart ve ark., 2019). Fakat Türkiye’de gerçekleştirilen bazı çalışmalarda edinilen bulgular bu görüşleri desteklememektedir. Örneğin Özkeçeci (2017) tarafından yürütülen araştırmada, sağ-kanat siyasi yönelimle özdeşleşmiş kişilerin Türkiye’de yaşayan Suriyeli mültecilere yönelik olumlu tutumlara sahip olduğu saptanmıştır. Yanboluoğlu (2018), sağ-kanat siyasi yönelimle özdeşleşme arttıkça, Suriyeli mültecilere yönelik hissedilen kaygının azaldığını belirtmiştir. Bu doğrultuda, Adalet ve Kalkınma Partisi’nin Suriyeli mültecilere yönelik uyguladığı açık kapı politikası ve mültecilerin ülkeye kabulünü destekleyen girişimleri sağ-kanat siyasi yönelime sahip kişilerin Suriyeli mültecilere yönelik tutumlarını etkiliyor gibi görünmektedir. Ashokkumar ve ark. (2019) ise Türkiye’de yaşayan aşırı liberal ve aşırı muhafazakâr kesimlerin Suriyeli mülteci

karşıtı politikalara ilişkin benzer tutumlar sergilediğini ve ters U (\cap) eğrisi şeklinde gerçekleşen bu ilişkide sol-kanat ve sağ-kanat siyasi yönelimlerle özdeşleşme düzeyi azaldıkça mülteci karşıtı politikaları destekleme düzeyinin ve mültecilere yönelik algılanan tehdit seviyesinin arttığını bulgulamıştır. Ashokkumar ve ark. (2019) gruplar arası değerlerde algılanan benzerliklerin sağ-kanat siyasi yönelimle özdeşleşmiş kişilerin mültecilere yönelik algıladıkları tehdidi baskıladığını saptamıştır. Yine bu doğrultuda, Adalet ve Kalkınma Partisi liderleri tarafından sıklıkla vurgulanan Sünni-İslam temelli ortak dini kimliği, sağ kanat siyasi yönelime sahip kişilerin Suriyeli mültecileri bir iç grup olarak algılamasıyla ve Suriyeli mültecilere yönelik olumsuz tutumların zayıflamasıyla ilişkilendirmek olasıdır. Adalet ve Kalkınma Partisi liderleri tarafından yapılan konuşmalarda Suriyeli mülteciler İslami söylemlerle desteklenmekte ve mültecilerin ve Türk toplumunun geneli tarafından paylaşılan Sünni-İslam temelli ortak dini kimliğe sıklıkla vurgu yapılmaktadır (Demir ve Atak, 2020; Devran ve Özcan, 2016). Bir diğer ifadeyle, uluslararası alanyazınla çelişen Türkiye temelli bulgunun sebebi siyasi yönelime ek olarak, gruplar arası algılanan ortak değerler ve ortak kimlikler olabilir.

Ek olarak mevcut araştırmanın bulgularına göre, katılımcıların Suriyeli mültecilerle ne sıklıkta temas halinde oldukları cinsiyet gruplarına göre farklılık göstermese de, kadınlara kıyasla erkekler arasında Suriyeli mültecilere yönelik olumsuz duygulanım ve olumsuz kalıpyargılar daha kuvvetliken, mültecilerle kurulan temasın kalitesi daha düşüktür. Belirtilen cinsiyet temelli farklar alanyazın çalışmalarınca desteklenmektedir (Aktaş, Tepe ve Persson, 2021; Hernes ve Knudsen, 1992; Makashvili, Vardanashvili ve Javakhishvili, 2018; Short, 2004; Thomsen ve ark., 2021). Türkiye’de gerçekleştirilen çalışmalarda da kadınlara kıyasla erkekler, mültecilere yönelik daha güçlü olumsuz görüşlere (Aktaş ve ark., 2021; Padır, 2019) ve olumsuz duygulanıma (Karaoğlu, 2015) sahiptir. Bu farklılık, sıklıkla toplumsal cinsiyet rolleriyle açıklanmaktadır. Türkiye’de baskın olan geleneksel aile

yapısında erkekler otorite figürünü temsil etmekte ve aile üyelerini bir arada tutmak ya da ailenin geçimini sağlamak gibi görevleri üstlenmektedir (Sunar, 2002). Suriyeli mültecilerin Türkiye'ye gelmesiyle birlikte kira ve gıda fiyatlarında ya da işsizlik ve suç oranlarında yaşanan artış yerel halkın temel ihtiyaçları karşılamada sorunlar yaşamasına (Efe, 2015; Karataş, 2015) ve mültecilere yönelik olumsuz tutumların erkekler arasında güçlenmesine sebep olmaktadır. Mevcut çalışma üniversite öğrencileri örnekleminde gerçekleştirilmiş olsa da, toplumsal cinsiyet rollerinin çok erken yaşlardan itibaren içselleştirildiği (Saygan ve Uludağlı, 2021) ve eğitilmiş kişilerin dahi ilişkilerini toplumsal cinsiyet rollerine göre şekillendirdiği sıklıkla bulguların bir husustur (Seven, 2019; Vefikuluçay, Zeyneloğlu, Eroğlu ve Taşkın, 2007). Ek olarak, erkeklere kıyasla kadınlar arasında dış gruplara yönelik olumsuz tutumların daha zayıf olması kadınların empati kurma becerileriyle açıklanmaktadır (Hoffman, 1977; Toussaint ve Webb, 2005). Suriyeli mültecilerle empati kurma kavramına odaklanan çalışmalarda, erkeklere kıyasla kadınlar arasında mültecilerle kurulan empati seviyesinin daha yüksek olduğu (Pawlicka, Kazmierczak ve Jagiello-Rusilowski, 2019) ve empati kurabilen kişilerin mültecilere yönelik olumlu tutumlar sergilediği saptanmıştır (Aktaş ve ark., 2021; Çakır ve Uysal, 2020; Wang, Cocco ve Vezzali, 2022). Fakat araştırmanın cinsiyet temelli bulgularını tartışırken, erkek ve kadın katılımcılar arasındaki sayısal farkı ve örneklemin çoğunluğunu kadınların oluşturduğunu dikkate almakta fayda vardır. Bu kısıtlılık cinsiyet temelli bulguların güvenilirliğine ilişkin eleştirileri beraberinde getirmektedir. Mevcut çalışma cinsiyet temelli farklara odaklanmamış ve bu bağlamda bir hipotezde bulunmamıştır. İleride gerçekleştirilecek ve özellikle cinsiyet temelli farklara odaklanacak çalışmalarda cinsiyet gruplarının sayısal denkliliği sağlanmalıdır.

Mevcut araştırma bulguları yorumlanırken çalışmanın diğer kısıtlılıkları da dikkate alınmalıdır. Bu kısıtlılıklardan ilki, araştırma örnekleminin lisans düzeyinde eğitim gören üniversite öğrencilerinden oluşmasıdır. Bu durum, araştırma bulguları kapsamında Türkiye'de

yaşayan yerel halkın geneline yönelik çıkarımlarda bulunma olasılığını engellemektedir. Gelecekte yürütülecek araştırmalar üniversite öğrencileri dışındaki örneklemlere ulaşmalı ve yaş ve eğitim seviyesi gibi demografik özelliklerin örneklem içerisindeki çeşitliliği artırılarak bulguların genellenebilirliği test edilmelidir. İkinci olarak, çalışmanın korelasyon temelli deseni ve analiz yöntemi, bulgulara ilişkin nedensel yorumlarda bulunmayı engellemektedir. Bu sebeple okuyucular, araştırma bulgularına yönelik nedensel ilişki yargılarından kaçınmalıdır. Son olarak, verinin toplandığı dönem ve koşullar araştırma bulgularını yorumlarken okuyucu tarafından dikkate alınmalıdır. Araştırma verisi Eylül-Ekim-Kasım 2020 tarihini kapsayan üç aylık zaman aralığında toplanmıştır. Belirtilen dönemde, COVID-19 pandemisi tüm dünya ile birlikte Türkiye’yi de etkisi altına almış, pandemi temelli haberler/mesajlar ulusal ve uluslararası medyayı yoğun bir şekilde meşgul etmiş ve Suriyeli mültecilerle ilgili haberlerin/mesajların anaakım medyadaki görünürlüğü azalmıştır. Pandemi öncesi dönemde, Türkiye’deki anaakım medyada Suriyeli mültecilere yönelik olumsuz tutumları güçlendirecek içeriklerin sıklıkla yer aldığı düşünüldüğünde (Göker ve Keskin, 2015; İşçi ve Uludağ, 2019; Karataş, 2015), medyadan gelen mesajların içeriğindeki bu değişim ve mültecilerle ilgili haberlerin azalması yerel halkın mültecilere yönelik tutumlarını etkilemiş ve görece daha olumlu bir hale getirmiş olabilir.

Özetle, mevcut çalışma Türkiye’de yaşayan Suriyeli mültecilere yönelik olumsuz tutumlarla ilişkili olabilecek faktörlere odaklanmış ve etnik ve siyasi kimlikleşme ve Suriyeli mültecilere yönelik olumsuz tutumlar arasındaki ilişkide Suriyeli mültecilere yönelik algılanan gerçekçi ve sembolik tehdit düzeylerinin aracı rolünü saptamıştır. Yerel halkın sahip olduğu olumsuz tutumlar mültecilerin sığındıkları topluma uyum süreçlerini zorlaştırmakta ve toplumda gruplar arası çatışmaların gerçekleşme olasılığını artırmaktadır. Bu doğrultuda, gruplar arası olumsuz tutumların ardındaki süreçleri anlamlandırmak önem kazanmaktadır. Araştırma bulgularının mülteci konularında çalışan bilim insanları ve bu konuda sosyal

politikalar geliştiren ve uygulayan profesyoneller için faydalı olması beklenmektedir. Değişkenler arası doğrudan ilişkilere odaklanan baskın yaklaşımın aksine, dolaylı ilişkileri inceleyen ve süreci bütünsel bir şekilde değerlendiren çalışmalar alanyazına anlamlı katkı sağlayacak ve bilim insanlarına test edilen kavramlara yönelik farklı bakış açıları kazandıracaktır. Gerçekçi ve sembolik tehdit algılarını azaltan ve gruplar arası benzerliklere vurgu yapan söylemlerin ve uygulamaların medyada ve sosyal politikalarda daha görünür olmasına yönelik ihtiyaç ise devam etmektedir. Gerçekçi ve sembolik tehdit algılarını güçlendiren mesajların birçoğunun doğru olmadığını ve ön yargılı söylemlerle şekillendiğini belirtmek mümkündür. Bu doğrultuda, Suriyeli mültecilerle ilgili bilgi kirliliğinin engellenmesi ve doğru bilgilerin yerel halka ulaştırılması tehdit algısını zayıflatacaktır. Ek olarak, Türkiye'nin sahip olduğu sınırlı ekonomik ve sosyal kaynağa rağmen, Suriyeli mülteci sayısının toplumda hızla artmaya devam etmesi önemli bir sorundur. Türkiye'nin mevcut imkânları ve yerel halkın ve Suriyeli mültecilerin ihtiyaçları rasyonel şekilde değerlendirilmeli ve bu değerlendirmeler neticesinde gerekli adımlar atılmalıdır. Aksi takdirde, mültecilere yönelik artan tehdit algısıyla ve olumsuz tutumlarla şekillenecek gruplar arası çatışma ortamının oluşması olasıdır. Ek olarak etnik ve siyasi kimliklerin mültecilere yönelik tutumlarla ne şekilde ilişkilendiği önemlidir. Etnik kimlikler arası algılanan benzerlikler ve siyasi otoritelerin mülteci konularına yönelik olumlu yaklaşımları yerel halkı mültecilere yakınlaştırmakta ve kişilerin olumlu tutumlarını desteklemektedir. Bu doğrultuda, siyasi otoritelerin üzerlerine düşen sorumlulukları bir kez daha vurgulamakta fayda vardır.

Kaynaklar

- Aberson, C. L. ve Gaffney, A. M. (2008). An integrated threat model of explicit and implicit attitudes. *European Journal of Social Psychology*, 39(5), 808-830.
- Adorno, T. W., Frenkel-Brunswik, E., Levinson, D. J. ve Sanford, R. N. (1950). *The authoritarian personality*. New York: Harper & Row.
- Akiner, N. (2012). 11 Eylül saldırıları ve Amerikan medyası: Yurtseverlik akımının öteki kavramına etkisi ve medyanın tarafgirliği. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 20, 133-142.
- Aktaş, V., Tepe, Y. K. ve Persson, R. S. (2021). Investigating Turkish university students' attitudes towards refugees in a time of Civil War in neighboring Syria. *Current Psychology*, 40, 553-562.
- Allport, G.W. (1935). Attitudes. C. Murchison (Ed.), *A handbook of social psychology* içinde (s. 798–844). Worcester, MA: Clark University Press.
- Allport, G. W. (1954). *The nature of prejudice*. Cambridge, MA: Addison-Wesley.
- Altemeyer, B. (1996). *The authoritarian specter*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Anderson, J. ve Ferguson, R. (2018). Demographic and ideological correlates of negative attitudes towards asylum seekers: A meta-analytic review. *Australian Journal of Psychology*, 70(1), 18-29.
- Antmen, D. (2019). *The relationship between the national identification and attitude towards Syrian refugees in the context of Turkey: The role of social contact and locus of control factors*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, Ankara.
- Arkonaç, S. A. (2010). *Sosyal psikoloji*. İstanbul: Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi Yayınları

- Ashokkumar, A., Özdemir, F. ve Swann, W. B. (2019, Mart). *When conservatives are as tolerant as liberals* [Sempozyum Sunumu]. International Convention of Psychological Science, Paris, France.
- Balaban, Ç. D. (2013). *The roles of intergroup threat, social dominance orientation and right-wing authoritarianism in predicting Turks' prejudice toward Kurds*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, Ankara.
- Baysu, G. ve Duman, Y. (2016). Why does identity matter? A two-path model to intergroup forgiveness via in-group bias and outgroup blame. *Psychological Research*, 19(1), 43-51.
- Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği. (2020). *Global Trends Forced Displacement in 2019*. (24.10.2022 tarihinde <https://www.unhcr.org/5ee200e37.pdf> adresinden alınmıştır.)
- Bizman, A. ve Yinon, Y. (2001). Intergroup and interpersonal threats as determinants of prejudice: The moderating role of in-group identification. *Basic and Applied Social Psychology*, 23(3), 191-196.
- Bolgün, C. ve Uçan, G. (2020). Birlikte yaşamak mümkün mü? Okur yorumlarında “Suriyeli sığınmacı” söyleminin inşası. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(1), 250-269.
- Brewer, M. B. (1999). The psychology of prejudice: Ingroup love and outgroup hate? *Journal of Social Issues*, 55(3), 429-444.
- Brown, R. (1995). *Prejudice: Its social psychology*. Oxford, UK: Blackwell.
- Browne, M. W. ve Cudeck, R. (1992). Alternative ways of assessing model fit. *Sociological Methods & Research*, 21(2), 230-258.

- Captari, L. E., Shannonhouse, L., Hook, J. N., Aten, J. D., Davis, E. B., Davis, D. E., ... ve Ranter Hook, J. (2019). Prejudicial and welcoming attitudes toward Syrian refugees: The roles of cultural humility and moral foundations. *Journal of Psychology and Theology*, 47(2), 123-139.
- Caricati, L. (2018). Perceived threat mediates the relationship between national identification and support for immigrant exclusion: A cross-national test of intergroup threat theory. *International Journal of Intercultural Relations*, 66, 41-51.
- Cinnirella, M. (1998). Manipulating stereotype rating tasks: Understanding questionnaire context effects on measures of attitudes, social identity and stereotypes. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 8, 345-362.
- Çakın, B. (2020). Farklılaşan ötekiler: Kürtlere ve Suriyeli sığınmacılara yönelik Ekşi Sözlük'te yer alan temsillerin karşılaştırılması. *Liberal Düşünce Dergisi*, 25(98), 65- 81.
- Çakır, A. A. ve Uysal, D. M. (2020). An experimental study on the variation of the attitudes towards the Syrian refugees in Turkey. *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, 8(2), 274-296.
- Çoksan, S., Erdugan, C. ve Öner-Özkan, B. (2020). The common other Syrian: The Syrian refugee representation in the context of social identity and realistic threat. *Center for Open Science*. doi: 10.31234/osf.io/3ftgw
- Dalmış, İ. ve İmamoğlu, E. O. (2000). Yetişkinlerin ve üniversite öğrencilerinin sosyo-politik kimlik algıları. *Türk Psikoloji Dergisi*, 15(46), 1-14.
- Davis, L. S. ve Deole, S. S. (2015). Immigration, attitudes and the rise of the political right: The role of cultural and economic concerns over immigration. *SSRN Electronic Journal*, 1-37. doi: 10.2139/ssrn.2641016

- Demir, A. F. ve Atak, Y. G. (2020). Erdoğan'ın ve Merkel'in Suriyeli mülteci krizine yaklaşımları: liderlerin öncelikleri ve uygulamaları çerçevesinde karşılaştırmalı analiz. *Avrasya Etüdleri*, 57(1), 121-152.
- Devine, P. G. (1989). Stereotypes and prejudice: Their automatic and controlled components. *Journal of Personality and Social Psychology*, 56(1) 5-18.
- Devran, Y. ve Özcan, Ö. F. (2016). Söylemlerin dilinden Suriye sorunu. *Marmara İletişim Dergisi*, 25, 35-52.
- Dijker, A. J. (1987). Emotional reactions to ethnic minorities. *European Journal Of Social Psychology*, 17(3), 305-325.
- Eagly, A. H. ve Chaiken, S. (2007). The advantages of an inclusive definition of attitude. *Social Cognition*, 25(5), 582-602.
- Efe, İ. (2015). *Türk Basınında Suriyeli Sığınmacılar*. (21.10.2022 tarihinde http://file.setav.org/Files/Pdf/20151225180911_turk-basininda-suriyeli-siginmacilar-pdf.pdf adresinden alınmıştır.)
- Eiser, J. R. ve van der Pligt, J. (1984). Accentuation theory, polarization, and the judgment of attitude statements. *Attitudinal judgment* içinde (s. 43-63). New York: Springer.
- Ekici, H. (2019). Türk toplumunda Suriyelilere yönelik algılanan tehditler ve çözüm önerileri. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 19(44), 695-730.
- Erdoğan, M. (2014). Perceptions of Syrians in Turkey. *Insight Turkey*, 16(4), 65-75.
- Eser, H. B. ve Uygur, M. R. (2019). Suriyeli göçmenlere yönelik tutumların bütünleşmiş tehdit ve sosyal mesafe kuramları doğrultusunda incelenmesi: Süleyman Demirel Üniversitesi örneği. *Liberal Düşünce Dergisi*, 24(95), 131-162.
- Eşigül, A., Arslan, B. K., Gencer, A. Ş., Tosun, S., Korkmaz, S. S. ve Yıldırım, Ş. B. (2017). *Bilgiden algıya: Türkiye'deki sığınmacı, göçmen ve mülteci algısı üzerine bir çalışma*. Viyana: Avrupa Siyasal ve Sosyal Araştırmalar Enstitüsü-PS Europe.

Feldman, S. (2003). Values, ideology, and the structure of political attitudes. D. O. Sears, L.

Huddy ve R. Jervis (Ed.), *Oxford handbook of political psychology* içinde (s. 477–508). New York: Oxford University Press.

Fırat, M. (2019). *Turks' prejudice against Kurds and Syrians: The role of contact, identification, and threat*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2021). *Geçici Koruma*. (15.10.2022 tarihinde <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> adresinden alınmıştır.)

Göker, G. ve Keskin, S. (2015). Haber medyası ve mülteciler: Suriyeli mültecilerin Türk yazılı basınındaki temsili. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 41, 229-256.

Göregenli, M. (2012). Temel kavramlar: Ön yargı, kalıpyargı ve ayrımcılık. K. Çayır ve. M. Ayan Ceyhan (Ed.), *Ayrımcılık: Çok boyutlu yaklaşımlar (1. baskı)* içinde (s. 17-27). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Graham, J., Haidt, J. ve Nosek, B. A. (2009). Liberals and conservatives rely on different sets of moral foundations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 96(5), 1029-1046

Gülüm, Z. (2019). *Misafir mi tehdit mi? Suriyeli göçmenlere yönelik ön yargının ayırt edici boyutları*. Yayınlanmamış doktora tezi, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Adli Tıp ve Adli Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, İstanbul.

Haidt, J. ve Graham, J. (2007). When morality opposes justice: Conservatives have moral intuitions that liberals may not recognize. *Social Justice Research*, 20(1), 98-116.

Hall, D. L., Matz, D. C. ve Wood, W. (2010). Why don't we practice what we preach? A meta-analytic review of religious racism. *Personality and Social Psychology Review*, 14(1), 126-139.

Hawley, G. (2011). Political threat and immigration: Party identification, demographic context, and immigration policy preference. *Social Science Quarterly*, 92(2), 404-422.

- Hernes, G. ve Knudsen, K. (1992). Norwegians' attitudes toward new immigrants. *Acta Sociologica*, 35(2), 123-139.
- Hoffman, M. L. (1977). Sex differences in empathy and related behaviors. *Psychological Bulletin*, 84(4), 712-722.
- Homola, J. ve Tavits, M. (2018). Contact reduces immigration-related fears for leftist but not for rightist voters. *Comparative Political Studies*, 51(13), 1789-1820.
- Hüsni, S. (2006). *National stereotypes, in-group identification, intergroup bias, social categorization and in-/out-group attitudes: The case of Cyprus*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, Ankara.
- Islam, M. R. ve Hewstone, M. (1993). Dimensions of contact as predictors of intergroup anxiety, perceived out-group variability, and out-group attitude: An integrative model. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 19(6), 700-710.
- İşçi, D. ve Uludağ, E. (2019). Sosyal medyada Suriyeliler algısı: Youtube sokak röportajları üzerine bir inceleme. *Ulisa: Uluslararası Çalışmalar Dergisi*, 3(1), 1-24.
- Jost, J. T. (2006). The end of the end of ideology. *American Psychologist*, 61(7), 651-670.
- Jost, J. T., Federico, C. M. ve Napier, J. L. (2009). Political ideology: Its structure, functions, and elective affinities. *Annual Review of Psychology*, 60, 307-337.
- Jost, J. T., Glaser, J., Kruglanski, A. W. ve Sulloway, F. J. (2003a). Political conservatism as motivated social cognition. *Psychological Bulletin*, 129(3), 339-375.
- Jost, J. T., Glaser, J., Kruglanski, A. W. ve Sulloway, F. J. (2003b). Exceptions that prove the rule--Using a theory of motivated social cognition to account for ideological incongruities and political anomalies: Reply to Greenberg and Jonas (2003). *Psychological Bulletin*, 129(3), 383-393.

- Jost, J. T., Nosek, B. A. ve Gosling, S. D. (2008). Ideology: Its resurgence in social, personality, and political psychology. *Perspectives on Psychological Science*, 3(2), 126-136.
- Jöreskog, K. G. ve Sörbom, D. (1993). *Lisrel 8: Structural equations modeling with the SIMPLIS command language*. Chicago: Scientific Software International.
- Kadıoğlu, İ. A. (2020). Suriye iç savaşı ve Türkiye: Çatışma, güvenlik ve sığınma. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 16(29), 2179-2213.
- Kağıtçıbaşı, Ç. ve Cemalcılar, Z. (2014). *Dünden bugüne insan ve insanlar: Sosyal psikolojiye giriş* (16. baskı). İstanbul: Evrim Yayınları.
- Karaoğlu, E. (2015). *The roles of social dominance orientation, empathy and perceived threat in predicting prejudice of Turkish citizens toward Syrian immigrants*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, Ankara.
- Karataş, M. (2015). Türk yazılı basınında Suriyeli sığınmacılar ile halk arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 112-151.
- Küçük, O. ve Koçak, M. C. (2020). Suriyeli sığınmacıların toplumsal yaşamda konumlandırılışı: Trabzon örneği. *Journal of Humanities and Tourism Research*, 10(1), 130-142.
- Lundâsen, S. W. (2022). Intergroup Contacts, Neighborhood Diversity, and Community Trust: the Asymmetrical Impact of Negative and Positive Experiences. *Journal of International Migration and Integration*, 1-26.
- Makashvili, A., Vardanashvili, I. ve Javakhishvili, N. (2018). Testing intergroup threat theory: Realistic and symbolic threats, religiosity and gender as predictors of prejudice. *Europe's Journal of Psychology*, 14(2), 464-484.

- McCann, S. J. (2008). Societal threat, authoritarianism, conservatism, and US state death penalty sentencing (1977-2004). *Journal of Personality and Social Psychology*, 94(5), 913-923.
- McCrae, R. R. (1996). Social consequences of experiential openness. *Psychological Bulletin*, 120(3), 323-337.
- Orhan, O. ve Senyücel-Gündoğar, S. (2015). *Suriyeli mültecilerin Türkiye'ye etkileri* (Rapor no. 195). Ankara: Orta Doğu Stratejik Araştırmalar Merkezi ve Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı.
- Özdemir, D. Ö. (2017). *Sosyal kategorilemenin gayri-insanileştirme üzerine etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, Bolu.
- Özdemir, F. (2013). *The predictors of attitudes toward military: Turkish identity, unicultural ideology, ambivalent sexism, conservatism, and religious orientation*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, Ankara.
- Özdemir, F. ve Öner-Özkan, B. (2016). Türkiye'de sosyal medya kullanıcılarının Suriyeli mültecilere ilişkin sosyal temsilleri. *Nesne*, 4(8), 227-244.
- Özkan, Ö. S., Tercan, M., Türnüklü, A. ve Kaçmaz, T. (2020). Gruplararası olumlu ve olumsuz temas: Aynı sınıfta eğitim gören Türkiyeli ve Suriyeli ilkököl öğrencilerinin sınıf içi ilişkilerinin sınıf öğretmenlerinin gözünden incelenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 24(3), 601-630.
- Özkeçeci, H. H. (2017). *The role of contact and the perception of threat in prejudice towards Syrians in Turkey*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul.

- Padır, M. A. (2019). *Examining xenophobia in Syrian refugees context: The roles of perceived threats and social contact*. Yayınlanmamış doktora tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Ankara.
- Pawlicka, P., Kazmierczak, M. ve Jagiello-Rusilowski, A. (2019). Empathy and social closeness toward refugees from Syria: The mediating role of cultural intelligence. *Journal of Community Psychology*, 47(5), 1014-1031.
- Perry, R., Paradies, Y. ve Pedersen, A. (2014). Religious ambivalence: Suppression of pro-social attitudes toward asylum seekers by right-wing authoritarianism. *The International Journal for the Psychology of Religion*, 25(3), 230-246.
- Pettigrew, T. F. ve Tropp, L. R. (2011). *When groups meet: The dynamics of intergroup contact*. New York: Psychology Press.
- Riek, B. M., Mania, E. W. ve Gaertner, S. L. (2006). Intergroup threat and outgroup attitudes: A meta-analytic review. *Personality and Social Psychology Review*, 10(4), 336-353.
- Rustenbach, E. (2010). Sources of negative attitudes toward immigrants in Europe: A multi-level analysis. *International Migration Review*, 44(1), 53-77.
- Sarıbay, S. A. ve Yılmaz, O. (2018). Relationships between core ideological motives, social and economic conservatism, and religiosity: Evidence from a Turkish sample. *Asian Journal of Social Psychology*, 21(3), 205-211.
- Saygan, B. B. ve Uludağlı, N. P. (2021). Yaşam boyu toplumsal cinsiyet rollerinin gelişimi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 13(2), 354-382.
- Seven, N. (2019). Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları. *PESA Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(2), 134-149.
- Sharma, S., Mukherjee, S., Kumar, A. ve Dillon, W. R. (2005). A simulation study to investigate the use of cutoff values for assessing model fit in covariance structure models. *Journal of Business Research*, 58(1), 935-943.

- Short, R. (2004). Justice, politics, and prejudice regarding immigration attitudes. *Current Research in Social Psychology*, 9(14), 193-208.
- Smith, T. B. ve Silva, L. (2011). Ethnic identity and personal well-being of people of color: A meta-analysis. *Journal of Counseling Psychology*, 58(1), 42-60.
- Stenner, K. (2005). *The authoritarian dynamic*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Stephan, W. G., Boniecki, K. A., Ybarra, O., Bettencourt, A., Ervin, K. S., Jackson, L. A., ... ve Renfro, C. L. (2002). The role of threats in the racial attitudes of Blacks and Whites. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 28(9), 1242-1254.
- Stephan, W. G., Renfro, C. L., Esses, V. M., Stephan, C. W. ve Martin, T. (2005). The effects of feeling threatened on attitudes toward immigrants. *International Journal of Intercultural Relations*, 29(1), 1-19.
- Stephan, W. G. ve Stephan, C. W. (1996). Predicting prejudice. *International Journal of Intercultural Relations*, 20(3-4), 409-426.
- Stephan, W. G. ve Stephan, C. W. (2000). An integrated threat theory of prejudice. S. Oskamp (Ed.), *Reducing prejudice and discrimination* içinde (s. 23–45). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Stephan, W. G., Ybarra, O. ve Bachman, G. (1999). Prejudice toward immigrants. *Journal of Applied Social Psychology*, 29(11), 2221-2237.
- Stephan, W. G., Ybarra, O., Martinez, C. M., Schwarzwald, J. ve Tur-Kaspa, M. (1998). Prejudice toward immigrants to Spain and Israel: An integrated threat theory analysis. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 29(4), 559-576.
- Stephan, W. G., Ybarra, O. ve Morrison, K. R. (2009). Intergroup threat theory. T. D. Nelson (Ed.), *Handbook of prejudice, stereotyping, and discrimination* içinde (s. 43–59). New York: Psychology Press.

- Stewart, B. D., Gulzaib, F. ve Morris, D. S. (2019). Bridging political divides: Perceived threat and uncertainty avoidance help explain the relationship between political ideology and immigrant attitudes within diverse intergroup contexts. *Frontiers in Psychology*, 10, 1-18.
- Sunar, D. (2002). Change and continuity in the Turkish middle class family. Liljestrom, R. ve Özdalga, E. (Ed.), *Autonomy and dependence in family: Turkey and Sweden in critical perspective* içinde (s. 217-238). İstanbul: Swedish Research Institute.
- Şahin, M. ve Eşici, H. (2020). Türkiye’de yaşayan Suriyeli göçmenler ile Türklerin birlikte yaşam kültürü: Değerler, fırsatlar, engeller. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 8(22), 72-99.
- Tajfel, H. (1981). *Human groups and social categories: Studies in social psychology*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Tajfel, H. (1982). Social psychology of intergroup relations. *Annual Review of Psychology*, 33(1), 1-39.
- Tajfel, H. ve Turner, J. C. (1979). An integrative theory of intergroup conflict. W. G. Austin ve S. Worchel (Ed.), *The social psychology of intergroup relations* içinde (s. 33-47). Monterey, CA: Brooks/Cole.
- Tamer, M. G. (2016). Trabzon kamuoyunun geçici koruma kapsamındaki Suriyelilere bakış açısı. *Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 2(2), 180-211.
- Tekeş, B., İmamoğlu, E. O., Özdemir, F. ve Öner-Özkan, B. (2021). Political orientations and morality judgments in the Turkish context: Considering the roles of the needs for cognition and recognition. *Psychological Reports*, 124(1), 318-347.
- Thomsen, J. P. F., Fenger, J., ve Jepsen, N. R. (2021). The experiential basis of social trust towards ethnic outgroup members. *Social Indicators Research*, 154(1), 191-209.

- Toussaint, L. ve Webb, J. R. (2005). Gender differences in the relationship between empathy and forgiveness. *The Journal of Social Psychology, 145*(6), 673-685.
- Turner, J. C. (1975). Social comparison and social identity: Some prospects for intergroup behaviour. *European Journal of Social Psychology, 5*(1), 5-34.
- Vallejo-Martín, M., Canto, J. M., San Martín García, J. E. ve Perles-Novas, F. (2021). Prejudice towards immigrants: The importance of social context, ideological postulates, and perception of outgroup threat. *Sustainability, 13*(9), 1-14.
- Vefikuluçay, A. G. D., Zeyneloğlu, A. G. S., Eroğlu, K. ve Taşkın, L. (2007). Kafkas Üniversitesi son sınıf öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin bakış açıları. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi, 14*(2), 26-38.
- Verkuyten, M. (2004). *The social psychology of ethnic identity*. New York: Psychology Press.
- Viki, G. T., Osgood, D. ve Phillips, S. (2013). Dehumanization and self-reported proclivity to torture prisoners of war. *Journal of Experimental Social Psychology, 49*(3), 325-328.
- Voci, A. ve Hewstone, M. (2003). Intergroup contact and prejudice toward immigrants in Italy: The mediational role of anxiety and the moderational role of group salience. *Group Processes & Intergroup Relations, 6*(1), 37-54.
- Wang, C., Cocco, V. M. ve Vezzali, L. (2022). Testing the association of positive and negative extended contact with intergroup contact intentions in China: The mediating role of intergroup anger, empathy, and happiness. *Journal of Applied Social Psychology*.
- Yanbolluoğlu, Ö. (2018). *Suriyeli mültecilere yönelik duygular ve algılanan sosyal mesafede, gruplararası pozitif ve negatif temas, sosyal baskınlık yönelimi, gruplararası tehdit ve gruplararası kaygının rolü*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, Bursa.

Yanılmaz, S. Ü. (2019). *Prejudice against Syrians in Turkey: The role of age, moral perception, group identification, and contact*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul.

Yıldırım, S. (2019). Suriyelilere bakış açısının toplumsal uzaklık bağlamında incelenmesi: Sakarya ili örneği. *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(2), 343-363.

Yılmaz, F. M. (2020). Arap baharının Türkiye ile Ortadoğu devletleri arasındaki ekonomik ilişkilere etkisi. *Ahi Evran Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 10-36.

Yılmaz, O., Cesur, S. ve Bayad, A. (2018). Türklerin ve Kürtlerin birbirlerine karşı olumsuz tutumlarının bazı psikolojik değişkenlerle ilişkisi. *Türk Psikoloji Yazıları*, 21, 82-99.

Tablo 1. Ortalama, Standart Sapma ve Korelasyon Değerleri

Değişkenler	Ort.	S	Korelasyonlar									
			1	2	3	4	5	6	7	8	9	
1. Suriyeli mültecilere yönelik olumsuz duygulanım	3.75	1.10	-----									
2. Suriyeli mültecilere yönelik olumsuz kalıpyargı	4.28	.97	.78**	-----								
3. Suriyeli mültecilere yönelik temas kalitesi	4.15	1.35	-.79**	-.68**	-----							
4. Türk kimliğiyle özdeşleşme	4.52	1.56	-.01	.02	.02	-----						
5. Sağ-kanat siyasi yönelim	3.56	1.26	-.08	-.11*	.08	.52**	-----					
6. Suriyeli mültecilere yönelik algılanan gerçekçi tehdit	4.50	1.32	.67**	.69**	-.62**	.10*	-.08	-----				
7. Suriyeli mültecilere yönelik algılanan sembolik tehdit	4.13	1.42	.68**	.69**	-.63**	.21**	.05	.75**	-----			
8. Yaş	22.36	3.26	-.03	-.04	.01	.22**	.27**	.00	.05	-----		
9. Cinsiyet	1.30	.46	.16**	.12**	-.13**	-.03	.13**	.16**	.10*	.29**	-----	

Not 1. ** $p < .01$; * $p < .05$

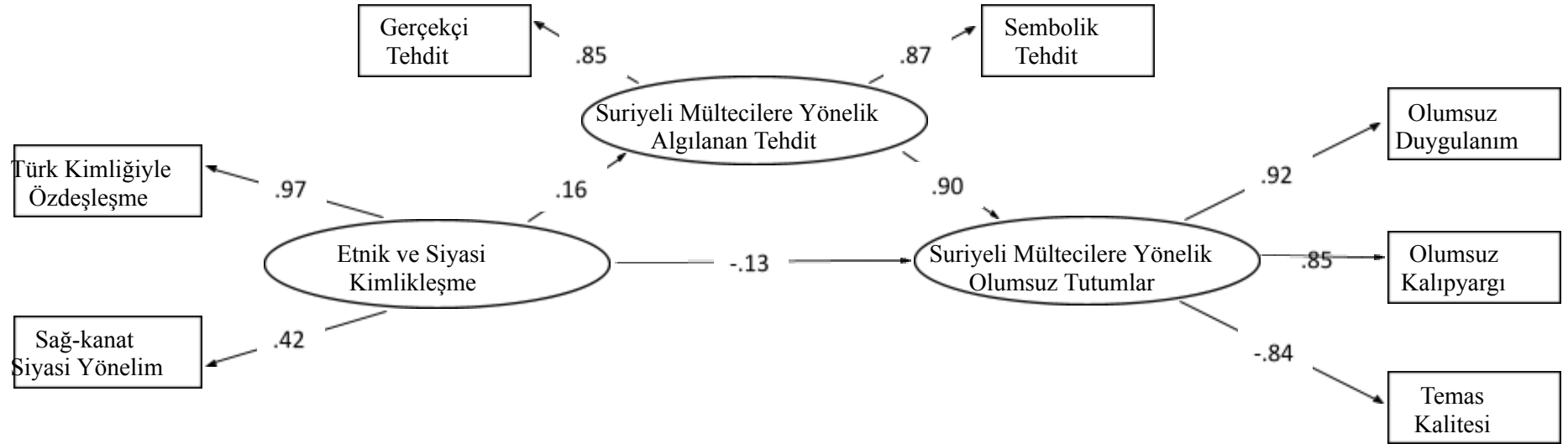
Not 2. Cinsiyet: 1 = kadın, 2 = erkek.

Tablo 2. Hiyerarşik Regresyon Analizleri

Değişkenler	Model 1			Model 2			Model 3		
	B	SH	β	B	SH	β	B	SH	β
Suriyeli mültecilere yönelik olumsuz duygulanım									
Yaş	-.03	.02	-.09	-.03	.02	-.07	-.02	.01	-.05
Cinsiyet	.45	.11	.19**	.48	.11	.20**	.18	.08	.08*
Türk kimliğiyle özdeşleşme				.05	.04	.08	-.08	.03	-.12**
Sağ-kanat siyasi yönelim				-.11	.05	-.13*	-.01	.03	-.01
Gerçekçi tehdit							.29	.04	.35**
Sembolik tehdit							.34	.04	.44**
	$R^2 = .03,$ $F(2, 523) = 9.06**$			$\Delta R^2 = .02,$ $F(4, 521) = 6.15**$			$\Delta R^2 = .50,$ $F(6, 519) = 103.55**$		
Suriyeli mültecilere yönelik olumsuz kalıpyargı									
Yaş	-.02	.01	-.08	-.02	.01	-.06	-.01	.01	-.04
Cinsiyet	.30	.10	.14**	.35	.10	.16**	.07	.07	.04
Türk kimliğiyle özdeşleşme				.09	.03	.14**	-.04	.02	-.06
Sağ-kanat siyasi yönelim				-.14	.04	-.19**	-.05	.03	-.07
Gerçekçi tehdit							.27	.03	.37**
Sembolik tehdit							.30	.03	.43**
	$R^2 = .02,$ $F(2, 523) = 5.09**$			$\Delta R^2 = .03,$ $F(4, 521) = 6.20**$			$\Delta R^2 = .52,$ $F(6, 519) = 111.78**$		
Suriyeli mültecilere yönelik temas kalitesi									
Yaş	.02	.02	.05	.01	.02	.03	.00	.01	.00
Cinsiyet	-.42	.13	-.14**	-.46	.13	-.15**	-.11	.10	-.04
Türk kimliğiyle özdeşleşme				-.05	.04	-.05	.11	.03	.13**
Sağ-kanat siyasi yönelim				.13	.06	.12*	.01	.04	.01
Gerçekçi tehdit							-.34	.05	-.33**
Sembolik tehdit							-.38	.05	-.40**
	$R^2 = .02,$ $F(2, 523) = 4.99**$			$\Delta R^2 = .01,$ $F(4, 521) = 3.83**$			$\Delta R^2 = .44,$ $F(6, 519) = 74.84**$		

Not 1. ** $p < .01$; * $p < .05$

Not 2. Cinsiyet: 1 = kadın, 2 = erkek.

Not 1. Şekilde sunulan β değerleri $p < .01$ 'de anlamlıdır.

Not 2. Etnik ve siyasi kimlikleşme Suriyeli mültecilere yönelik olumsuz tutumlar üzerinde Suriyeli mültecilere yönelik algılanan tehdit aracılığıyla dolaylı ilişkiye sahiptir ($B = .08$, $SH = .04$, $t = 2.01$).

Şekil 1. Yapısal Eşitlik Model Testi

Summary

The Relationship of Ethnic and Political Identification and Perceived Threat Level with Negative Attitudes towards Syrian Refugees

Influenced by the uprising that started in December 2010 in Tunisia with a discourse against the oppressive regime, a civil war broke out in Syria which resulted in more than 3.6 million registered Syrian refugees seeking shelter in Turkey since 2011 due to fear of their own safety (Turkish Directorate General of Migration Management, 2021). This sudden and unorganized mass migration has caused tension between the local people and the Syrian refugees in Turkey, creating an environment for intergroup conflicts. It is well known by the literature that attitude of local people towards refugees has a major role on the mentioned intergroup relationships as well as on the success of refugees' adaptation into society. The purpose of this study is to identify the negative attitudes towards Syrian refugees in Turkey and to examine the mediating role of the perceived threat caused by the refugees in the relationship of ethnic and political identification and negative attitudes. In other words, unlike the literature that focuses on direct relationships, this study tests indirect relationships using a structural equation model testing. In this context, the latent variable named "negative attitudes towards Syrian refugees" involves negative emotions, negative stereotypes and quality of contact; the latent variable named "ethnic and political identification" involves identifying oneself with Turkish identity and right-wing political orientation; the latent variable named "perceived threat due to Syrian refugees" involves realistic and symbolic threats. The hypotheses are as follows:

The rise of ethnic and political identification would increase the perceived threat due to Syrian refugees in Turkey, and this would strengthen negative attitudes towards Syrian refugees. To be more precise, those who identify themselves as Turkish and politically right-wing oriented would perceive higher levels of realistic and symbolic threats due to

Syrian refugees living in Turkey, thus increasing their negative emotions and negative stereotypes against the Syrian refugees and reducing their quality of contact with them.

In addition to the aforementioned indirect relationship, it is expected that there should be a direct relationship between ethnic and political identification and negative attitudes towards Syrian refugees. The rise of ethnic and political identification would strengthen negative attitudes towards Syrian refugees. To be more precise, those who identify themselves as Turkish and politically right-wing oriented would have stronger negative emotions and negative stereotypes against and a reduced quality of contact with Syrian refugees.

Method

Sampling and Data Collection Tools

The study had a total of 526 university students at undergraduate level. Of these participants, 368 (70%) of them are female, while 158 (30%) are male. The age range of the sample is 18 to 33 years with a mean age of 22.36 ($SD = 3.26$). The participants answered the measurement tools of negative emotions, negative stereotypes, quality of contact, ethnic identity, political identity, realistic threat, and symbolic threat.

Procedure

The study, the general protocol of which was approved by the Middle East Technical University Human Subjects Ethics Committee on 4 August 2020 with the protocol number '229-ODTU-2020', was conducted online using *QUALTRICS* software. The data was collected within a period of three months.

Findings

Descriptive Findings

When the correlations between the indicators of latent variables were examined (see Table 1), it was apparent that the variables of negative emotions and negative stereotypes that define the negative attitudes towards Syrian refugees had a positive correlation, whereas they

had negative correlations with the variable of quality of contact. Moreover, the variables of identification with Turkish identity and right-wing political orientation which define ethnic and political identification; and the variables of realistic threat and symbolic threat which define the perceived threat due to Syrian refugees had a positive correlation.

While negative emotions and negative stereotypes against Syrian refugees had positive correlations with perceived realistic threat, perceived symbolic threat, and sex (1: female, 2: male), the quality of contact with Syrian refugees had negative correlations with the aforementioned variables. Additionally, a negative correlation between negative stereotypes against Syrian refugees and right-wing political orientation was found.

Hierarchical Regression Analyses

Before the mediational model testing, which is recommended on the level of latent variables, the potential predictors of the variables of negative emotions, negative stereotypes and quality of contact which define negative attitudes towards Syrian refugees were tested with three-step hierarchical regression analyses (see Table 2). The demographic variables of age and sex in the first step, the indicator variables of identification with Turkish identity and right-wing political orientation which define ethnic and political identification in the second step, and the indicator variables of realistic threat and symbolic threat which define the perceived threat due to Syrian refugees in the third step were added to the analyses.

While sex (1: female, 2: male), realistic threat and symbolic threat were positively associated with negative emotions and negative stereotypes against Syrian refugees, right-wing political orientation was negatively associated. Additionally, identification with Turkish identity was positively associated with negative stereotypes against Syrian refugees. To be more precise, males were identified with having higher levels of negative emotions and negative stereotypes against refugees when compared to females. Moreover, those who had a stronger perception of realistic and symbolic threats due to Syrian refugees had higher scores

of negative emotions and negative stereotypes against refugees. In addition, it was detected that there were lower levels of negative emotions and negative stereotypes against Syrian refugees among those who have a right-wing political identification, however, identifying oneself with Turkish identity increased the negative stereotypes against Syrian refugees.

In another hierarchical regression analysis, sex (1: female, 2: male), realistic threats and symbolic threats were negatively associated with the quality of contact with Syrian refugees, whereas right-wing political orientation was positively associated. Compared to females, males had lower quality of contact with refugees. Moreover, those who had higher perception of realistic and symbolic threats due to Syrian refugees had lower scores on quality of contact with refugees. Finally, it was detected that the quality of contact with Syrian refugees increased with right-wing political identification.

Structural Equation Model Testing

A structural equation model testing was applied in order to test the mediational model recommended on the latent variable level (see Figure 1). Through the perceived threat due to Syrian refugees, ethnic and political identification had a positive indirect association with negative attitudes towards Syrian refugees. Consistent with the research hypothesis, the rise of ethnic and political identification has increased the degree of perceived threat due to Syrian refugees living in Turkey, and this situation has strengthened the negative attitudes towards Syrian refugees. In other words, those who identify themselves with Turkish identity and right-wing political orientation have had higher perceptions of realistic and symbolic threats due to Syrian refugees living in Turkey, which increasing the negative emotions and negative stereotypes against Syrian refugees and reducing the quality of contact with the refugees.

In addition, ethnic and political identification had a negative direct association with negative attitudes towards Syrian refugees. As the ethnic and political identification increased, the negative attitudes towards Syrian refugees tended to decline. In other words, those who

identify themselves with Turkish identity and right-wing political orientation have had less negative emotions and negative stereotypes against Syrian refugees while having a higher quality of contact with refugees.

Discussion

Consistent with the research hypothesis, those who identify themselves with Turkish identity and right-wing political orientation have had a higher perception of realistic and symbolic threats due to Syrian refugees living in Turkey, which strengthened the negative emotions and negative stereotypes against Syrian refugees and decreased the quality of contact with them. Studies in the literature have often focused on the direct relationship of ethnic and political identification with negative attitudes towards Syrian refugees, coming up with conflicting findings. One way to clarify the conflicting findings is to pay attention to the roles of mediator variables in tested relationships.

Within the context of attitudes towards ethnic groups, it is supported by various studies that the perception of threat increases the negative emotions and negative stereotypes against out-groups and damages the quality of contact with them (Riek et al., 2006; Stephan et al., 2005; Yanboluoğlu, 2018). In the study conducted by Çoksan et al. (2020), it was detected that the perception of symbolic threats due to Syrian refugees increases as the level of identification of the Turkish and Kurdish participants with their ethnic identities increases. In another study, it was concluded that those who have a higher identification with their Israeli ethnic identity possess a stronger perception of realistic threat due to Russian refugees (Bizman & Yinon, 2001). In another study that focuses on the attitudes between white and black populations, realistic and symbolic threats mediated the relationship between identifying oneself with in-group and having racist attitudes towards the out-group in both sample groups (Stephan et al., 2002). In other words, the findings of the current study are in line with the findings of the literature.

It is suggested by various studies that right-wing political orientation involves values based on security and conformity as well as the motivation to maintain the status quo (Feldman, 2003; Hawley, 2011; Jost et al., 2003a; 2003b; 2009). Accepting those who deviate from the majority (predominant) culture contradicts with the values of right-wing political orientation (Homola & Tavits, 2018) and people who identified with right-wing political orientation have a stronger perception of symbolic threats against minority groups and cultures (Davis & Deole, 2015; Rustenbach, 2010; Vallejo-Martín et al., 2021). Additionally, due to security-based values of right-wing political orientation (Jost et al., 2003a; 2003b), it is indicated that people who identify themselves with right-wing political orientation have higher levels of perceived realistic threat regarding conditions such as unemployment and increasing crime rates which may risk national security and well-being and the pursuit of stability (Davis & Deole, 2015; Hawley, 2011; Vallejo-Martín et al., 2021).

In addition to the indirect relationship, the direct relationship of ethnic and political identification with negative attitudes towards Syrian refugees was also tested. However, contrary to the research hypothesis, those who identify themselves with Turkish identity and right-wing political orientation have had lower negative emotions and negative stereotypes against Syrian refugees living in Turkey and better quality of contact with the refugees. This finding contradicts the research hypothesis as well as the studies in the literature which claim that those who identify themselves with Turkish identity have negative attitudes towards Syrian refugees (Fırat, 2019; Gülüm, 2019; Özdemir, 2017; Yanılmaz, 2019). At this point, it is necessary to focus on other variables which can make this relationship in question more meaningful. The similarities based on identities between the local people in Turkey and Syrian refugees affect intergroup relationships. For instance, the studies conducted in Turkey reveal that the shared religious identity between the local people and Syrian refugees supports positive attitudes towards the refugees (Bolgün & Uçan, 2020; Eser & Uygur, 2019; Şahin &

Eşici, 2020; Tamer, 2016). In other words, religious identity, which is a major part of the Turkish identity (Özdemir, 2013), increases the perceived similarity with Syrian refugees, reducing the out-group perception.

When the direct relationship is reviewed within the context of political orientation, the policies regarding Syrian refugees in Turkey pursued by the right-wing Justice and Development Party, the party in power since 2002, and how much people with right-wing political orientation support these policies should be taken into consideration. According to the studies in the literature, those who are politically right-wing oriented tend to maintain their culture and values more than those who are politically left-wing oriented (Altemeyer, 1996; Jost et al., 2008), and these individuals develop negative attitudes towards out-groups (Anderson & Ferguson, 2018; Perry et al., 2014; Stewart et al., 2019). However, the studies in Turkey contradict with these findings. In a study conducted by Özkeçeci (2017), it was determined that those who are politically right-wing oriented have positive attitudes towards Syrian refugees in Turkey. In a similar sense, Yanbolloğlu (2018) states that as people identify themselves more right-wing oriented politically, their anxiety about Syrian refugees decrease. In that sense, the open-door policy for Syrian refugees that is practiced by the Justice and Development Party and their actions which support the acceptance of refugees into the country seem to have an influence on the attitudes of the people with right-wing political orientation towards Syrian refugees. The shared identity based on Sunni Islam religion, which is often emphasized by the leaders of the Justice and Development Party, leads the politically right-wing oriented people to perceive Syrian refugees as an in-group, thus reducing their negative attitudes towards them.

According to findings of the research, males had stronger negative emotions and negative stereotypes against Syrian refugees and had a lower quality of contact with them compared to females. This gender-based difference is also supported by other works in the

literature (Aktaş et al., 2021; Hernes & Knudsen, 1992; Makashvili et al., 2018; Short, 2004). In the studies conducted in Turkey, males have stronger negative opinions (Aktaş et al., 2021; Padır, 2019) and negative emotions (Karaoğlu, 2015) regarding the refugees compared to females. This difference is interpreted with traditional gender roles. In the traditional family structure that is predominant in Turkey, males represent a figure of authority and have duties such as keeping family members together or earning their bread (Sunar, 2002). The rise in rental property and food prices as well as unemployment and crime rates in Turkey after the arrival of Syrian refugees cause the local people to experience problems with fulfilling their basic needs (Efe, 2015; Karataş, 2015) and increase the negative attitudes towards refugees among men. Additionally, the fact that negative attitudes toward out-groups are weaker among females is interpreted by females' ability to show empathy (Hoffman, 1977; Toussaint & Webb, 2005). The studies focusing on the notion of empathy with Syrian refugees revealed that females have a higher level of empathy with refugees compared to males (Pawlicka et al., 2019) and that those who can empathize better with refugees show more positive attitudes towards them (Aktaş et al., 2021; Çakır & Uysal, 2020).

In sum, the current study focuses on the factors which may be related to negative attitudes towards Syrian refugees living in Turkey and determines the mediating role of realistic and symbolic threats that are perceived due to Syrian refugees in the relationship between ethnic and political identification and negative attitudes towards Syrian refugees. The negative attitudes of local people make it more difficult for the refugees to adapt to the society in which they seek shelter and increases the possibility of intergroup conflict. In this respect, it is essential to make sense of the processes behind the negative attitudes between these groups. The findings of the study are expected to be of use to researchers who work on the subject of immigration, as well as professionals who develop and implement social policies related to this topic.